

Suriye İç Savaşı'nın Arap Aleviler Üzerindeki Etkileri

Bayram Sinkaya

Öz: Suriye'de 2011'de başlayan rejim karşıtı gösterilerin güvenlik güçleri ile göstericiler arasında çatışmalara dönüşmesiyle patlak veren ve sekiz yılı aşkın süredir devam eden iç savaş, ülkede yaşayan tüm toplumsal grupları derinden etkiledi. Uzun süredir iktidarı elinde tutan Esad ailesinin Arap Alevi kökenleri ve çatışmaların hızla mezhepçi bir hal alması, dikkatleri Arap Alevi toplumunun üzerine yöneltti. Hem Esad yönetiminin devamı hem de muhalefetin rejim karşısındaki başarısı açısından Arap Alevilerin alacağı tavır oldukça kritik görüldü. Bu minvalde Arap Alevilerin Esad yönetimiyle ve muhalefetle ilişkileri değişik mahfillerde çokça tartışıldı. Ancak, bu zamana kadar iç savaşın Arap Aleviler üzerindeki etkileriyle ilişkili kayda değer bir çalışma yapılmadı. Alevilerin kaygıları ve çatışmalardan nasıl etkilendiği üzerinde pek durulmadı. Arap Alevi toplumunun içindeki ayrışmalar ve hem rejimle hem de muhalefetle geliştirdikleri komplike ilişkiler göz ardı edildi. Bu makale, rejim karşıtı gösterilerin iç savaşa dönüştüğü süreçte ve iç savaş boyunca Suriyeli Arap Alevilerin durumunu analiz etmeyi hedeflemektedir. Bu bağlamda Arap Alevilerin hem Esad rejimi hem de muhalefetle ilişkileri incelenmiş ve iç savaşın Alevi toplumu üzerindeki etkileri tartışılmıştır. Rejim karşıtı gösteriler karşısında Alevi toplumunun yeknesak hareket etmediği, bir kısmının Esad yönetiminin yanında dururken önemli bir kısmının muhalefete meylettği ortaya konulmuştur. Ancak çatışmaların zamanla mezhepçi bir hal alması, Alevilerin çoğunluğunun toplumsal güvenlik kaygılarını tetiklemiş ve İslamcı grupların ağırlığının giderek arttığı muhalefet karşısında Esad yönetimini desteklemesine sebep olmuştur. Bununla beraber Alevilerin Esad yönetimi ile ilişkilerinin problemsiz olduğu söylenemez ve Esad'a verdiği destek yalnızca mezhepçi sebeplerle açıklanamaz. Bu desteğin sosyolojik, tarihsel ve siyasi nedenleri vardır.

Anahtar Kelimeler: Suriye, Esad yönetimi, Arap Aleviler, iç savaş, toplumlararası çatışma, mezhepçilik.

Abstract: Anti-regime demonstrations erupted in Syria in 2011 that turned into armed conflicts and then a civil war wrecked the country for over eight years have profoundly impacted all social groups. The Alawite background of the long-lasting ruling family, the Assads, and the growing sectarian characteristics of the conflict drew projections particularly on the Alawite community. Indeed, it was regarded very critical both for the continuation of the ruling regime, and for the potential success of its opposition. There have been many debates in various occasions on the Alawite's relations with the opposition and the Assad administration, however, currently there are few scholarly researches on implications of the civil war with regard to the Alawite community. Moreover, the existing literature underexplored communitarian concerns of the Alawites and effects of clashes on them. It also underestimated breaks among the Alawites, and their complicated relations with the regime and the opposition. This article aimed at analyzing the position of Syrian Alawites in a period that start with the anti-government demonstrations that evolved into the civil war. In this respect, it reviewed the Alawites' relations with both the Assad administration and the opposition, and it discussed implications of the civil war on this community. It appeared that the Alawites did not act in a monolithic way in the face of anti-regime demonstrations; while some of them stood behind the Assad administration, a considerable part of them tended towards opposition. However, the growing sectarian color of the conflict that deepened sectarian concerns of the most of the Alawites, led them to extend their support to the Assad administration against the Islamist-dominated opposition. However, it did not mean that the Alawites had seamless relations with the Assad administration; and the Alawite support for the Assad could not be explained solely by sectarian reasons. There has been a number of sociological, historical and political factors that affected the Alawite choice.

Keywords: Syria, the Assad rule, Arab Alawites, civil war, intercommunal conflict, sectarianism.

@ Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi. bsinkaya@ybu.edu.tr

id <http://orcid.org/0000-0001-9435-4763>

© İlmi Etüdler Derneği
DOI: 10.12658/M0379
insan & toplum, 2020.
insanvetoplum.org

Başvuru: 06.08.19
Revizyon: 30.08.19
Kabul: 20.11.19
Online Basım: 10.02.20

Giriş

Suriye’de Mart 2011’de rejim karşıtı gösteriler ilk başladığında halkın her kesiminde büyük bir heyecan vardı. Birçok şehirde farklı toplumsal gruplardan çok sayıda insan birlikte gösterilere katıldı. Etnik veya dini farklılıkların halkın siyasette değişim çabasında birleşmesine engel olmadığını göstermek ve mezhepçi ajitasyonun üstesinden gelmek için çeşitli adımlar atıldı. Nitekim o dönemde öne çıkan sloganlardan biri ‘Suriyeliler birdir!’ idi. Örneğin Lazkiye’de bir Sünni imam, Arap Alevi cemaate namaz kıldırırken, bir Alevi şeyh de Sünni camisinde namaz kıldırıldı. Ne var ki rejim karşıtı gösterilerin hızla silahlı çatışmalara dönüşmesiyle farklı etnik ve dini kökenlerden gelen insanlar arasındaki uyum bozuldu. Çeşitli sebeplerle çatışmaların mezhepçi bir görünüm alması hem toplumsal ayrışmayı hem de toplumlararası gerilimi tetikledi. Bu gerilim kısa sürede devlet otoritesinin çökme ihtimaliyle birlikte sosyo-ekonomik ve tarihsel-sosyolojik faktörlerin yanı sıra etnik ve dini kimliklerin, dış müdahalelerin etkili olduğu müzmin bir toplumsal çatışma ve iç savaşa dönüştü (Atlıoğlu, 2018).

Suriye’de sekiz yılı aşkın süredir devam eden çatışmalar ve iç savaş, ülkede yaşayan tüm toplumsal grupları ekonomik, siyasi, güvenlik vb. açılardan etkiledi. 1970’lerin başından beri iktidarda olan Esad ailesinin Arap Alevi kökenleri, iç savaş boyunca bu toplumun durumunu hem rejim hem de muhalefet açısından daha kritik hale getirdi. Arap Alevilerin Esad yönetiminin yanında durup durmayacağı ve muhalefetle ilişkileri değişik mahfillerde çokça tartışıldı. Ancak, bu zamana kadar iç savaşın Arap Aleviler üzerindeki etkilerine dair kayda değer bir çalışma yapılmadı. Bununla beraber Arap Alevilerin Esad rejimi ile ilişkilerini tarihsel sosyoloji perspektifinde değerlendiren Goldsmith’in çalışmaları (2011, 2015) dikkat çekicidir. Ne var ki Goldsmith iç savaşın Aleviler üzerindeki etkilerinden ziyade Esad yönetimi ile ilişkilerinin doğası ve değişimi üzerinde durmuştur. Aziz Nakkash’ın (2013) özellikle Humus’ta Alevilerin durumuyla ilgili yaptığı saha çalışmasına dayanan rapor, iç savaşın Aleviler üzerindeki etkileri konusunda aydınlatıcı veriler sağlıyor. Suriye İç Savaşı’nı konu alan çok sayıda düşünce kuruluşu raporu ve gazete analizi Alevilerin durumuyla ilgili bazı veriler sunmaktadır. Fakat bu rapor ve analizlerde Arap Alevi toplumunun içindeki ayrışmalar ile hem rejim hem de muhalefetle geliştirdikleri komplike ilişkiler göz ardı edilmiştir.

Bu makale, rejim karşıtı gösterilerin iç savaşa dönüştüğü süreçte ve iç savaş boyunca Suriyeli Arap Alevilerin siyasi tutum ve durumunu analiz etmeyi hedeflemektedir. Makalede Alevilerin rejim karşıtı gösteriler karşısında yekpare ha-

reket etmediği, farklı kişi ve grupların farklı nedenlerle Esad'ı veya muhalefeti desteklediği ortaya konulmuştur. Ancak zamanla muhalefet içindeki aşırı uç unsurların artması ve çatışmaların mezhepçi bir karaktere bürünmesi, Alevilerin çoğunluğunun toplumsal güvenlik kaygılarını artırmış ve onları Esad yönetimine destek vermeye sevk etmiştir. Ancak Esad'a verilen destek Arap Aleviler ile Esad yönetiminin ilişkilerinin sorunsuz olduğu anlamına gelmemektedir. Keza Alevilerin Esad'a verdiği destek sadece mezhep faktörüyle izah edilemez; söz konusu desteğin tarihsel, sosyolojik, psikolojik ve siyasi nedenleri dikkate alınmalıdır. Bu çerçevede Arap Alevilerin hem Esad rejimiyle hem de muhalefetle geliştirdikleri karmaşık ilişkiler etrafında bir şekilde incelenmiş, iç savaşın Alevi toplumu üzerindeki etkileri tartışılmıştır.

İç savaş öncesinde siyaseten "kapalı" bir ülke olan Suriye'de iç savaşla birlikte ortaya çıkan güvenlik sorunları, istikrarsızlık ve belirsizlik; saha çalışmasını, konuyla ilgili bilgi ve belgelerin toplanmasını zorlaştırmıştır. Bu nedenle çalışma büyük ölçüde mevcut literatür ile ikincil kaynaklar, gazeteler, internet siteleri ve sosyal medyada konuyla ilgili haberlerin değerlendirilmesi suretiyle yazılmıştır.

Suriyeli Arap Aleviler

Arap Aleviliği adlandırması hem özel bir inanç grubuna hem de bir etnik gruba işaret etmektedir.¹ Başlangıçta bir inanç grubu olarak ortaya çıkmış olmasına rağmen Arap Aleviliği zamanla bireylerin dini ritüelleri yerine getirip getirmediğine bakılmaksızın, kanbağına dayalı bir kimliğe dönüşmüştür (Khudr, 2011). Arap Aleviler Arapça konuşmaktadır fakat aksanlarında bazı farklılıklar vardır. Hem inançlarındaki hem dillerindeki bu farklılıklardan yola çıkarak bazı kaynaklarda Alevilerin, Büyük İskender'den önce Doğu Akdeniz kıyısında yaşayan Kenanlıların torunları olduğu ileri sürülmektedir (Collelo, 1987; Minahan, 2012). Bu bölgede yaşayan halkların zamanla Yunan, Zerdüş, Hristiyan ve İslam geleneklerinden etkilenerek Alevi inancını oluşturduğu iddia dilmektedir. Yaygın kanaate göre ise Arap Aleviliği 10. ve 11. yüzyıllarda esasen Irak merkezli bir batını-mistik hareketin zamanla

1 Suriyeli Arap Aleviler, 20. yüzyılın başlarından beri kendilerini 'Alevi' olarak adlandırırsa da tarih, inanç, kültür ve gelenek açısından Anadolu Alevilerinden önemli ölçüde farklılıklar göstermektedir. Bu nedenle Türkçe literatürde Suriyeli Aleviler, Arap Alevisi, Nusayri, Nusayri Alevi vb. adlarla anılmaktadır. İngilizce literatürde ise Anadolu Alevileri 'Alevi,' Arap Alevileri ise 'Alawi' veya 'Alawite' şeklinde yazılmaktadır. Bu metinde Arap Alevi ve Alevi tabirleri geçişli olarak kullanılmıştır. Bu konuda ayrıntılı bir tartışma için Özcan Güngör'ün (2017) makalesine bakılabilir.

dönüşümü sonucunda ortaya çıkmıştır ve Şiiliğin uç bir şubesi (*gulat-i Şia*) olarak görülmektedir. Buna göre Arap Alevi inancı temellerini 9. yüzyılda yaşayan 11. İmam Hasan el-Askeri'nin (ö.874) yakın dostu Muhammed İbni Nusayr'ın (ö.868) görüşlerinden almaktadır. İnancın kurucusunun adından dolayı Arap Aleviliği, Nusayrilik olarak da anılmaktadır (Friedman, 2010; Bulut, 2011).

Arap Alevi toplumu yüzyıllardır Suriye'nin kuzeybatısında, Akdeniz kıyısında kuzeyden güneye uzanan Sahil Sıradağları'nda (Nusayriye veya Ansari Dağları olarak da anılır) kendi özgün inançlarına bağlı ve özerk bir şekilde yaşamıştır. Alevi inancının gizemi, mensuplarının ibadetlerini camide yapmaması, alkol kullanımına karşı toleranslı olması, reenkarnasyona inanması, geleneksel Sünni ve Şii okullarından ve medreselerinden uzak durması vb. inanç ve gelenekleri, Arap Alevilerin İslamla ilişkilerinin sorgulanmasına neden olmuştur (Balanche, 2013). Geçmişte Alevilik, İbni Teymiye gibi alimler tarafından mahkum edilmiştir. İbni Teymiyye (ö.1328) 1305 ve 1318 yıllarında verdiği üç ayrı fetvada Nusayriliği İslam dışı ilan etmiş; meşhur fetvalarının birinde "Nusayrilerin puta tapanlardan daha kafir olduğu"nu söylemiş ve onlara karşı cihad ilan etmiştir (Chehab, t.y., ss.12-13). Şii alimler de Alevi inancını 'gulat' olarak tanımlamış, Alevileri İmâmiyye Şia'sının parçası olarak görmekten imtina etmiştir (Moosa, 1987).

Suriye'nin bağımsızlığına giden yolda Arap Alevileri ülkenin geri kalanıyla birleştirme girişimleri çereçevesinde dönemin Kudüs Müftüsü Muhammed Emin el-Hüseyini, Temmuz 1936'da verdiği fetvada Arap Alevilerin Müslüman kimliğini tanımıştır. Aynı zamanda bir grup Alevi şeyhi, Alevilerin İslam inancına bağlı Müslümanlar olduğunu, İslam'ın beş temel şartını yerine getirdiklerini belirtmiş ve Müslüman olduğunu inkar eden bir kişinin Alevilik iddiasında bulunamayacağını ilan etmiştir.² Daha sonra bazı Iraklı Şii din adamları Alevilerle yakından ilgilenmiştir. 1948'de bir grup Alevi öğrenci, Ayetullah Muhsin el-Hekim'in himayesinde din ve hukuk eğitimi almak için Necef'e götürülmüştür. Yine el-Hekim'in himayesinde Lazkiye'de Caferi

2 1930'larda Alevi liderleri, birleşik bir Suriye ile bütünleşmeyi savunan Arap milliyetçisi kesim ile kendi toplumları üzerinde Suriye'den ayrı olarak hakimiyetlerini sürdürmek isteyen Alevi önderleri arasında ikiye bölündü. Süleyman el-Ahmed (1866-1942) liderliğinde Suriye ile birleşmeyi savunan kimseler, Mayıs 1936'da İslam'a bağlılıklarını ilan eden ve Müslüman-Arap kimliklerini vurgulayan bir bildiri yayınladı. Bununla birlikte bazı Alevi önderleri 1922'de Lazkiye'de kurulan Alevi Devleti'nin 1936'da Suriye ile birleştirilmesine karşı çıktı. Hafız Esad'ın büyük babası Ali Süleyman Esad'ın da aralarında bulunduğu altı Alevi önderi Fransız hükümetine hitaben yazdığı mektupta Suriye'nin Alevileri kafir gören Sünni bir devlet olduğunu, manda yönetiminin sona ermesinin onları ölüm tehlikesiyle baş başa bırakacağını yazdı. Alevi Devleti'nin Suriye'ye bağlanmasına karşı çıkan bu kişiler Lübnan'a katılmak için Fransız hükümeti nezdinde girişimlerde bulundu (Alkan, 2013).

Derneği kurulmuştur. Dernek, cami yapımını üstlenmiş ve İmâmiyye Şia'sının bağımsız Suriye'de bir mezhep olarak resmen tanınması için lobi yapmıştır.³

1970'lere gelindiğinde Arap Alevi din adamlarının çoğu kendilerinin Müslüman ve İmâmiyye mezhebi müntesibi olduklarını iddia etmiştir. Fakat önde gelen Şii müçtehitlerden hiçbiri bunu tasvip etmemiştir. Nihayet Lübnan Şiiilerini örgütleyen İmam Musa Sadr 1973'te verdiği bir fetvade Arap Alevileri, İmâmiyye Şia'sının bir unsuru olarak kabul etmiştir. İmam Sadr'ın ardından Ayetullah Hasan Şirazi, bir Alevi risalesine yazdığı önsözde "Alevilerin inançlarının, İmâmiyye Şiası kardeşleriyle her açıdan uyumlu olduğunu ve bu gerçeği kişisel gözlemleriyle gördüğünü" yazmıştır. Bununla birlikte İmâmiyye'nin büyük müçtehitlerinin bir kısmı Arap Alevilere karşı mesafeli tutumlarını sürdürmüştür (Kramer, 1987; al-Tamimi, 2012; Arıkan, 2012).

Çok uzun yıllar Sahil Sıradağları'nda adeta izole yaşayan Alevi toplumu, 20. yüzyılın başlarında derebeyler tarafından yönetilen fakir köylüler olarak tanımlanmıştır. Çoğunlukla Sünni olan toprak ağaları için hizmetçi, tarım işçisi veya ortakçı olarak çalışmışlardır. Bu şartlar altında Suriye devletinin kuruluşu sırasında orduya katılmak Arap Aleviler için toplumsal açıdan dikey mobilizasyonun bir yolu olarak görülmüştür. Fransız Levant ordusunda zaten çok sayıda Alevi bulunmuştur. 1949-1963 arasında Sünni subayların yaptığı darbeler, darbe sonrası tasfiyeler ve ordu içindeki güç mücadelesi de Sünni subayların sayısının azalmasına neden olmuştur. Aleviler bu durumdan istifade ederek ordu içinde üst düzey pozisyonlara gelmeye başlamıştır (Alkan, 2013).

Arap Alevi askerler aynı zamanda sosyalist eğilimli Arap milliyetçisi Baas Partisi'nin gözde insan kaynağı olmuştur. 1966'da Baas darbesinin önde gelen iki askeri lideri Salah Cedid ve Hafız Esad, Alevidir. Esad, 1970'te yeni bir darbe yaparak Cedid'i tasfiye etmiş ve iktidarı tekeline almıştır (Mercan, 2012, ss.58-74; Salık, 2016, ss.45-52). Alevilerin refah durumu Baas iktidarıyla dikkat çekici şekilde yükselmiştir. Toprak reformu ve kırsal kalkınma programları, kırsalda yaşam koşullarını iyileştirmiştir. Öte yandan, giderek artan sayıda Alevi, ülkenin farklı yerlerinde yeni kurulan fabrikalarda veya güvenlik kurumları başta olmak üzere kamu kurumlarında istihdam edilmiştir (Goldsmith, 2011).

3 1952'de Suriye hükümeti İmâmiyye Şialığı mezhebinin resmen tanıdı ve İmâmiyye'nin fıkhi hükümleri diğer tanınmış İslam mezheplerinin hükümleri gibi dini mahkemelerde uygulanmaya başlandı. İmâmiyye'nin resmen tanınmasıyla Aleviler de kısmen tanındı ve Alevi din adamları bu tarihten sonra Suriye müftüsü tarafından Caferi Şiiiler olarak kabul edildi (Chehab,t.y., s.3).

2011’de Suriye krizi başladığında Aleviler genel nüfusun yüzde 10-12’sini (2-2,5 milyon) oluşturuyordu. Çoğunlukla Lazkiye vilayetinin sahil kısmında yaşıyorlardı. Suriye’nin kuzey batısında, Akdeniz kıyısında dağlık kesimin kırsal bölgeleri genelde Alevi ağırlıklı olmasına rağmen hem bir zamanlar Alevi devletine başkentlik yapan Lazkiye hem de Tartus şehirlerinde çok sayıda Sünni yaşıyordu. Tarihsel olarak Sünnilerin çoğunlukta olduğu bir şehir olan Lazkiye’de nüfus dengesi geçen on yıllarda Alevilerin yoğun göçü ile büyük ölçüde değişti. 2010’da 400 bin olan şehir nüfusunun yüzde 50’si Alevi, yüzde 40’ı Sünni, yüzde 10’u Hristiyan idi (Balanche, 2015; Qutrib, 2016, s.11). Suriye’nin büyük şehirlerinin çoğunda az yada çok Alevi topluluklar bulunuyordu. Bu topluluklar ya kırsaldan kente göç etmiş ya da Alevi yoğunluklu bölgelerden özellikle Baas iktidarı döneminde gelmişti. Alevilerin bir kısmı farklı toplumsal gruplarla bir arada yaşamaya başlasa da kente yeni gelen Aleviler birçok yerde ayrı “Alevi mahalleleri” kurdu. Kentlere yerleşen Alevilerin önemli bir kısmı kamu iktisadi teşekküllerinde, devlet dairelerinde, devletin basın-yayın organlarında veya güvenlik kurumlarında çalışıyordu.

Baas Rejimi’nin Arap Alevilerle İlişkileri

İktidardaki Esad ailesinin Alevi olması hasebiyle Alevilerle ilgili en çok tartışılan hususlardan birisi onların Baas rejimi ile ilişkileridir. Seküler ve sosyalist Baas Partisi, kuruluşundan beri Aleviler için çekici olmuştur. Partinin kurucularından Zeki al-Arsuzi Alevi idi ve Alevilerin partiye ilgi göstermesinde etkili oldu (Alkan, 2013). Baas’ın sosyalist ajandası fakir Aleviler için ekonomik fırsatlar sunarken seküler milliyetçiliği onların dini farklılıklarının gözardı edilmesini sağlıyordu. 1960’larda arka arkaya gelen askeri darbeler Alevilerin Baas içindeki yerini güçlendirdi. Nihayet Hafız Esad’ın 1970’de iktidarı tamamen eline geçirmesiyle Aleviler güvenlik kurumları başta olmak üzere devlet kademelerinde önemli pozisyonları kontrol etmeye başladı. En seçkin ordu birlikleri neredeyse tamamen Alevilerin kontrolünde idi. Rejimin güvenlik aygıtları, gizli servis ve milis güçleri ile Alevi toplumu o denli içiçe geçmişti ki neredeyse her aileden en az bir kişi bu teşkilatlardan birinde çalışıyordu (Nakkash, 2013, s.11; Holliday, 2013, ss.44-45).

Hafız Esad’ın yönetimi bir taraftan Alevileri iktidara taşıırken diğer taraftan Arap Alevi toplumunu baskı altına aldı ve Aleviliği dönüştürdü. Öyle ki bazı değerlendirmelere göre Alevileri birbirine bağlayan en önemli şey artık inanç ve etnik bağlardan ziyade Esad iktidarına destek vermek oldu (Khudr, 2011; Karfan, 2005). Baas rejimi ile ortaklık ve Esad yönetiminin “Müslüman Arap Ulus” projesi Alevi-

lerin farklı kültürel, toplumsal ve dini kimliklerini özgürce geliştirmesini önledi. Okullarda İslami eğitim geleneksel ve Sünni öğretisi doğrultusunda yapıldığı için ders kitaplarında Alevilikten bahsedilmedi. Keza kamuoyunda Alevilerden söz etmek bir tabu idi. Esad, iktidarını Arap Alevi dayanışması üzerine bina ettiği halde, Alevilerin dini kimliklerinin kamusal alanda sergilenmesini mütemadiyen engellemeye çalıştı ve Sünni müslümanlar gibi görünmelerini istedi. Alevilerin İmâmiyye Şiası'na mensup olduğunu ilan etse de Esad, Alevi kasabalarında camiler inşa etmek, halkın önünde namaz kılop oruç tutmak suretiyle halkını Sünni pratikleri takip etmesi için teşvik etti. Diğer inanç gruplarının aksine Alevilerin toplumu yönlendirecek ve dini prensipleri gözetecek bir otorite veya kurum kurmasına izin verilmedi (Landis, 2003; Mervin 2013). Hatta Alevi külliyyatı oluşturulmasını isteyen Tartuslu Şeyh el-Mahlab el-Hasan 1984'te şüpheli bir şekilde öldü (Mostafa, 2017).

Esad ailesinin iktidarı tekeline almasıyla beraber geleneksel Alevi toplum önderleri, aşiret şeyhleri, toprak ağaları veya Alevi aydınları etkisizleştirildi ve liderlik rollerini kaybetti. Bu durum Alevilerin parçalanmasına neden oldu ve önemli meselelerde ortak bir tutum geliştirmelerini engelledi. Kendilerini temsil eden merkezi bir otoritenin yokluğunda kendi dini inançlarını geliştiremediler (Rosen, 2011). Harling ve Birke'nin deyişiyile Aleviler için "süregelen trajedinin esas zorluklardan biri 'Alevi toplumu' diye bir şeyin olmaması" idi. Onların ifadesiyile Aleviler, "Suriye halkı içerisinde zihni en çok karışmış ve istikametini kaybetmiş kesimdir" (Harling ve Birke, 2013).

Esad ailesi Aleviliği baskı altına alsa da içinden çıktığı toplumla ilişkilerini kesmedi. Bazılarını önemli pozisyonlara getirerek ve "fundamentalizm" tehdidi karşısında tüm azınlıklıklar ile Alevilerin koruyucusu olma iddiasıyla Alevi toplumu ile rejim arasında "asabiye" bağlarını güçlü tutmaya çalıştı. Nitekim Haziran 2000'de ölen Hafız Esad'ın Kardaha'da defnedilmesi, Esad ailesinin gücünü bu bölgeden aldığı ve zora düştüğünde de yüzünü yine bölgeye döneceğinin sembolik göstergesi olarak değerlendirilmektedir (Khaddur ve Mazur, 2013).

Baas rejimi/Esad yönetimi altında Arap Alevilerin iktidar ağlarına erişmedeki avantajlarından dolayı devlet işlerinde istihdam edilmesi daha kolay olduysa da bu durum Alevilerin genel olarak yüksek yaşam standardına kavuştukları anlamına gelmiyordu. Nitekim, Baas yönetiminin ilk on yıllarında Alevilerin yaşam koşullarında kaydedilen iyileşmenin aksine son yıllarda Aleviler arasında eşitsizlik giderek artmış, refah ve zenginlik Esad ailesi ve müttefikleri ile doğrudan bağlantılı küçük bir grubun elinde yoğunlaşmıştı (Goldsmith, 2011, ss.47-48; Hurd, 2013). Öte yandan Akdeniz kıyısındaki tarihi yerleşim yerleri olan Sahil Sıradağları'nda yaşayan

“Sahil Alevileri” ile birçok ailenin sonradan göç ederek yerleştiği Hama, Humus ve Şam’da yaşayan “iç kesim (dahil) Alevileri” arasında ciddi ekonomik, toplumsal ve siyasi farklılıklar ortaya çıktı. İç bölgelerde yaşayan Aleviler kendilerini, Sahil bölgesinden gelenlerin tekelleştirdiği iktidar yapılarından dışlanmış hissetmeye başladı. Sahilde yaşayan Aleviler dahi kendilerini Esad ailesine ve ailenin geldiği Kardahlılara karşı daha dezavantajlı hissediyordu (Mervin, 2013; Nakkash, 2013, ss.6-7).

2011’de rejim karşıtı gösterilerin silahlı çatışmalara dönüşmesiyle Arap Aleviler rejimin arkasında durmak, muhaliflere katılmak veya hem rejimle hem de muhalefetle arasında mesafe koymak arasında zor bir seçimle karşı karşıya kaldı. Bu süreçte Esad yönetimi diğer azınlık gruplarıyla birlikte Arap Alevilerin sadakatini sağlamak için her yolu denedi. Bir kere muhalefete meyleden Alevilere karşı veya muhalefet potansiyeli olan Alevi liderlere karşı çok sert davrandı. Mesela, 2005 Şam Bildirisi’nin imzacıları arasındaki tek Alevi olan Arif Dalila, 3-5 yıl hapse mahkum edilen diğer muhaliflerin aksine 10 yıl hapse mahkum edildi. Keza, Kardaha’da uzun zamandan beri Esadlara rakip olarak bilinen el-Hayer ailesinden ve Esad yönetiminin kadim muhaliflerden Abdülaziz el-Hayer, muhalif teşkilatlardan Ulusal Koordinasyon Kurulu’nun temsilcisi olarak Rusya ve Çin’e yaptığı seyahatlerden dönüşte Şam’da 21 Eylül 2012’de tutuklandı. Ancak Esad yönetimi, tutuklama iddiasını reddetti ve Hayer’in İslamcı gruplar tarafından kaçırıldığını ileri sürdü (Sily, 2012; al-Zoiubi, 2016). Hayer’in akıbeti hala bilimiyor.

Esad yönetiminin Alevilerin sadakatini garantilemek için başvurduğu yöntemlerden biri de mezhepçi ajitasyondur. Rejimin propaganda aygıtları, bir yandan muhalifleri “Sünni fanatikler” gibi gösterip Alevilerin mevcut konumlarını kaybetme ve radikal bir Sünni rejimin yönetimine girme korkularını depreştirirken diğer yandan artan şiddetin kurbanlarından Arap Alevisi olanların toplumsal kimliğini vurguluyordu. Mesela daha rejim karşıtı gösterilerin tırmanışa geçtiği Nisan 2011’de Tuğgeneral Abdu Hıdr el-Telavi, iki oğlu ve bir yeğeninin öldürülmesi bu çerçevede kullanıldı. Maktullerin kesilmiş uzuvları ve Alevi mahallesi Vadi el-Dahab’taki cenaze töreni devlet televizyonunda canlı yayınlandı. Maktul generalin kızı ve karısıyla yapılan röportajlar, aksanlarından ötürü ailenin mezhep kimliğini de gösteriyordu. Nitekim bu olay, Alevi toplumunda korku ve öfkenin öne çıkmasında ve birçok Alevinin rejime destek vermesinde etkili oldu (Nakkash, 2013, s.6).

Nitekim muhalifler arasında aşırı grupların yükselmesi Alevilerin endişelerini derinleştirdi. Esad yönetiminden maddi çıkar sağlayamayan ve zor koşullarda yaşamaya devam eden Arap Aleviler dahi rejimin düşmesinin kendi inanç grupları için bir felaket olacağından endişeleniyordu. Böylece birçok Arap Aleviler için kendi

toplumlarının kaderi Esad rejiminin kaderine bağlı hale geldi (Hurd 2013; Harling ve Birke, 2013; Goldsmith, 2011, s.52). Bu durumun neticesinde Aleviler gençlerini Humus, Şam ve Halep gibi yerlerde rejimin hizmetine verdi ve karşılığında rejimden Arap Aleviler ile Alevilerin merkezi olarak görülen Lazkiye ve Tartus'u korumasını bekledi (Orton, 2014). Nitekim, rejim, Eylül 2012'de binlerce yedeği askere çağırıldı. Çağrılar çoğunlukla Tartus, Humus, Şam gibi kayda değer Alevi nüfusunun olduğu şehirlerde yapıldı. Böylece rejim hem askeri kayıplarını telafi etmeye hem de kendine sadık yeni birlikler oluşturmaya çalıştı (Holiday, 2013, s.29).

Suriye Muhalefeti ve Arap Aleviler

Baas rejiminin Alevilerle girift ilişkilerine karşın Arap Alevilerin tamamıyla Esad yönetiminini desteklediğini söylemek doğru değil. Aleviler arasında Baas rejimine karşı çıkan ve Esad yönetimine karşı mücadele eden bir kesim hep oldu. Mesela Komünist İşçi Partisi (KİP) 1980'lerde birçok muhalif Alevi genci saflarına çekti. Esad yönetiminin baskıcı politikalarına ve yozlaşmasına karşı zamanla Aleviler arasında da memnuniyetsizlik arttı. Bu memnuniyetsizliğin temelinde, yozlaşma ve gelir dağılımındaki uçurumlardan dolayı Alevilerin önemli bir kısmının fakirlik içinde yaşamaya devam etmesi yatıyordu. Ayrıca, Alevilikle tüm bağlarını koparmasına ve Alevi kültürünü baskı altına almasına rağmen Esad yönetiminin Alevilerin temsilcisi ve koruyucusu olarak görülmesi birçok Alevi arasında tepkiye neden oluyordu. Alevilerin bir kısmı, Esad'ın bir toplum ve inanç grubu olarak Alevilerin çıkarlarından ziyade kendi kişisel çıkarlarının peşinde olduğunu düşünüyordu (Goldsmith, 2011, s.47-48). Keza, Esad yönetiminin "mezhepçi" politikaları, "Alevilik adına tüm ülkeyi uçuruma sürüklemesi", kendi güvenliği için Alevileri değişik güvenlik kurumlarına yerleştirerek kullanması Aleviler arasında tepkinin büyümesine yol açtı. Zira, Alevi toplumunun ileriye yönelik güvenlik kaygılarından biri, Esad'ın uygulamalarından tüm Alevilerin sorumlu tutulması idi (Khudr, 2011; Kieke ve al-Jundi, 2016).

2011'de rejim karşıtı gösteriler başladığında muhalefetin önemli bir kısmı, Alevilerin Baas rejimi ile ilişkilerini ve Alevi toplumunun güvenlik kaygılarını dikkate alarak onları muhalefet saflarına katılmaları için ikna etmeye çalıştı. Muhalefetin önde gelen isimlerinden Bassma Kodmani'nin ifadesiyle "demokratik muhalefetin başarılı olabilmesi için öncelikle Alevilerin güvenlik içinde rejime karşı durabileceklerine ikna edilmesi gerekiyordu" (Kodmani, 2011). Eğer Arap Aleviler kendi güvenliklerinden emin olurlarsa rejimden desteğini çekerek muhalefete katılabilir, bu da büyük ölçüde Alevilere dayanan güvenlik mekanizmasının çözülmesini hızlandırabilirdi. Muhaliflerin kurduğu ilk teşkilatlardan Suriye Ulusal Konseyi'nin

(SUK) ilk başkanı Burhan Galyun, 24 Şubat 2012'de Tunus'ta Suriye Halkının Dostları Grubu'nun ilk toplantısında yaptığı konuşmada "endişeli Alevi yurttaşlarına" hitaben onların "yeni Suriye'nin inşasında eşsiz bir rolü" olduğunu belirtti. Galyun, Alevilerin "yozlaşmış diktatörlerin eylemleri" ile "Esad-Makhlouf mafyasının işlediği suçlardan sorumlu tutulamayacağını" söyledi (Ghalioun, 2012). Benzer şekilde SUK Başkanlığını üstlenmesinden kısa bir süre sonra, 11 Kasım 2012'de Doha'da bir konuşma yapan Muaz Hatip, "devrimcilerin" slogan olarak tekbir getirmesinin diğer inanç gruplarını dışlamak anlamına gelmediğini, inandıkları İslam'ın "medeniyet kurucu, insanları onurlandıran, en kutsal topraklarda Hristiyanlığı kucaklayan, halkları bölen değil birleştiren, gücün teklikte değil çoğulculukta olduğuna inanan bir din" olduğunu söyledi. Hatip, toplumun her kesimine yapılan haksızlıklara karşı, "her Sünni ve Alevi, her Hristiyan ve Dürzi, her İsmaili ve Süryani için özgürlük talep ettiklerini" ifade etti (Hof ve Simon, 2013, s.26).

Muhalefet liderlerinin Arap Alevilere erişme gayretlerine rağmen Aleviler büyük gruplar halinde protestolara katılmadı ancak bireysel olarak muhalif saflara farklı kesimlerden katılan çok kişi oldu (Kahf, 2011). Mesela Alevi aktrist Fadva Süleyman, Humus'ta isyanın en tanınan yüzlerinden biri oldu (Oweis, 2012). Eylül 2011'de Alevi şeyhleri Muhib Nisafi, Yasin Hüseyin ve Musa Mansur ortak bir bildiri yayınlayarak Beşşar Esad ve ekibinin yaptığı vahşetten sorumlu olmadıklarını belirttiler ve halkı barışçı gösterilere katılmaya çağırdılar (Al-Arabiya, 12.9.2011). Muhalif gazeteci, Birleşik Suriye Bloku lideri ve SUK üyesi Vahid Sakr, Alevilerin "devrime katılması durumunda hem dengelerin değişeceğini hem de rejimin Alevileri bir baskı unsuru veya bahanesi olarak kullanmasının önleneyeceğini" söyleyerek Alevilere "devrime" katılma çağrısı yaptı (Al-Arabiya, 16.10.2011). Keza, Aralık 2011'de *el Arabiya* televizyonunda bir programa katılan SUK üyesi Arap Alevi Monzer Makhous, Alevilerin rejimi destekledikleri için değil, kırk yılı aşkın süredir baskı altında oldukları için hiçbir zaman rejime karşı tepkilerini dile getiremediklerini belirtti. Rejimin azınlıkların koruyucusu olduğu iddiasına karşılık Makhous, azınlıkları korumanın en iyi yolunun "yurttaşlık ve hukuk önünde eşitlik ilkelerine dayalı çoğulcu ve demokratik bir rejimin kurulması" olduğunu söyledi. Banyas (Tartus) ve Cebele (Lazkiye) gibi yerlerde Alevilerin rejimi protesto ettiklerini belirten Makhous, protesto gösterilerine daha fazla Alevinin katılması gerektiğini söyledi (Al-Arabiya, 11.12.2011).

Aktivist ve siyasetçilerin yanı sıra Alevi askerler ve istihbarat görevlilerinden bazıları da saf değiştirerek muhalefete katıldı. Mesela, Golanlı Alevilerden Albay Zübeyde el-Meeki isyancılara katıldı ve Özgür Suriye Ordusu'na (ÖSO) eğitim verdi (Atassi, 2012). Lazkiye kırsalının istihbarat sorumlusu Yasin Süleyman, Haziran

2012'de İdlip'te ÖSO'ya katıldı (Kieke ve al-Jundi, 2016). Keza Ağustos 2013'te eski Savunma Bakanı General Ali Habib Mahmud'un sağlık nedenlerini mazeret göstererek ordudaki görevinden ayrıldıktan sonra Türkiye'ye kaçması, Esad rejimi için ağır darbe olarak görüldü (Tabler, 2013).

Rejimle yollarını ayıran Alevi muhalifler ya mevcut muhalefet hareketlerine katıldılar ya da yeni oluşumlara gittiler. Ne var ki Alevilerin Esad'dan uzaklaşması ve muhalefete katılması, yani Esad'ın kendi kalesi olarak gördüğü topraklarda bir başkaldırının ortaya çıkması rejim açısından kabul edilebilir değildi. Bu nedenle muhalefete katılan Alevilere karşı sert tedbirler uyguladı (Sratfor, 2015). Tanınmış Alevi muhaliflerden Uday Receb tutuklu bulunduğu hapisanede işkence sonucu öldü (Syrian Observer, 2015).

Öte yandan muhalefet saflarına katılan Aleviler, İslamcı aşırıların etkisinin artması nedeniyle başlangıçta muhalefetle yakaladıkları uyumu kaybetti. Mesele Yasin Süleyman dokuz ay kadar ÖSO'da kaldıktan sonra muhaliflerin arasında İslamcı hareketlerin yükselmesi üzerine Suriye'den ayrıldı. Üstelik bazı protesto gösterilerinde Alevileri hedef alan sloganlar atıldı, duvarlara grafitiler yazıldı. Atılan sloganlardan birisi "Hristiyanlar Beyrut'a, Aleviler Tabuta!" şeklindeydi (Baker, 2012; Spencer, 2012). Suudi Arabistanlı Selefi Şeyh Adnan el-Arur, 2012 başlarında yayınlanan bir video kaydında "çatışmalarda tarafsız kalan veya devrimi destekleyen Alevilere bir şey yapılmayacağını, fakat devrime karşı duranların parçalarına ayrılacağını ve etlerinin köpeklerle verileceğini" söyledi (Hof ve Simon, 2013, s.18-19). Mart 2013'te ÖSO'ya bağlı Ömer Faruk Tugayı'ndan Abu Sakkar (Halid el-Hamad) adlı bir militan, öldürdüğü Alevi askerinin ciğerini dişlerken görüntülendi. Abu Sakkar daha sonra yaptığı bir açıklamada "İnşallah (Alevilerin) hepsini katledeceğiz" dedi (Baker, 2013). İslam Ordusu adlı oluşumun komutanı Zehran Alluş bir konuşmasında İbni Teymiye'nin fetvasını tekrar ederek "Alevilerin Yahudi ve Hristiyanlardan daha kafir ve Allah'ın düşmanı olduklarını" söyledi. Rejimin Alevileri kullanarak uyguladığı baskıya karşılık çatışma sahalarında faal olan el-Kaide ile bağlantılı Nusra Cephesi kendisini "Alevi düşman ve onun Şii ajanlarına karşı" Sünni toplumun aktif savunucusu gibi sunmaya çalıştı. Arap Alevilerin anaakım İslam dışı olduğunu göstermek için "Nusayri" tabirini kullandı ve mesajlarında "Nusayri ordusu", "Nusayri askerler" vb. ifadeler kullanarak rejimi, Alevi toplumuyla özdeşleştirdi. Örgüt, yayınladığı bildirimlerden birinde "eğer rejim Sünnilere karşı katliamları durdurmazsa Nusayrilerin günahlarından sorumlu olacak ve daha sonra gelecek olan şey Allah'ın izniyle daha kötü, daha acı olacaktır" dedi (Hof ve Simon, 2013, s.23). Nusra Cephesi lideri Ebu Muhammed el-Cevlani

Mayıs 2015'te *el Cezire*'ye verdiği mülakatta "Alevi mezhebinin Allah'ın dini ve İslam dairesinin dışına çıktığını" söyledi ve "Eğer Aleviler silahlarını bırakır, Esad'dan desteğini çeker, adamlarını onun için savaşmaya göndermez ve İslam'a dönerlerse o zaman kardeşlerimizdir" dedi. Bu pratikte, Alevilere inançlarından vazgeçme çağrısı olarak görüldü (Aftandilian, 2015). Böyle bir ortamda *el Cezire* televizyonunda yayınlanan bir tartışma programında Alevilerin öldürülmeyi hak edip etmediği tartışıldı (Voltairenet, 2015). Muhaliflerin özellikle silahlı grupları arasında yükselen Alevi karşıtlığı ve aşırı unsurların yükselmesi Alevilerin toplum olarak geleceğe dönük güvenlik endişesini artırdı.

Rejim değişikliği durumunda Arap Alevilerin durumunun ne olacağı, güvenlik teşkilatlarında ve çeşitli hükümet kurumlarında çalışan on binlerce Alevi'nin başına ne geleceği gibi belirsizlikler nedeniyle rejim değişikliği çabaları Aleviler arasında pek destek görmedi (Khudr, 2011). Arap Baharı'nın yaşandığı Mısır, Tunus, Libya'da İslamcıların iktidarı ele geçirmesi, Aleviler arasında rejim değişikliği ihtimalinden duyulan endişeyi artırdı (Rosen, 2012). Üstelik, Şeyh Adnan el-Arur'un bazı takipçileri, rejime aktif destek veren Alevilerin gelecekte ağır biçimde cezalandırılacağını söyledi (Rosen, 2011). Bu gelişmeler Alevileri muhalefetten büyük ölçüde uzaklaştırdı. Böylece, Esad rejimi ile yollarını ayıran fakat isyancılarla birlikte eline silah almak istemeyen ve mezhep çatışmalarından endişe eden Alevi muhalifler ortaya çıktı (Barnard, 2013).

Hem Esad yönetimiyle hem de ülke dışında örgütlenen "muhalefet"le (SUK ve SMDK/Suriye Muhalif ve Devrimci Güçler Ulusal Koalisyonu) ve silahlı isyancılarla arasına mesafe koyan Alevi muhalifler büyük ölçüde Suriye'de Demokratik Değişim için Ulusal Koordinasyon Komitesi'ne (UKK) katıldı. UKK, 30 Haziran 2011'de silahlı mücadeleyi ve yabancı müdahalesini reddeden, dini ve mezhepçi siyasete karşı çıkan çoğu eski solcu, milliyetçi ve liberal muhalifler tarafından, muhalefetin taleplerini birleştirmek, siyasi diyalog ve barışçı muhalefet gösterilerini örgütlemek amacıyla kuruldu. Ancak muhaliflerin çoğu ve silahlı isyancılar tarafından rejimin işbirlikçisi olarak görüldü (Carnegie, 2012). KİP'in önde gelen üyelerinden Abdülaziz el-Hayer, UKK'nin kuruluşunda yer aldı ve dış ilişkilerin koordinasyonunu üstlendi (Deeb, 2012). UKK'nin üyelerinden birisi de ünlü Alevi muhalif Arif Dalila'dır. Dalila, Suriye'de "bir devrim, silahlı bir isyan ve bir komplonun karışımı" diye tanımladığı mevcut krizin sorumlusunun Esad yönetimi olduğunu belirtmiştir (Mashi, 2012a).

Tanınmış Arap Alevi muhaliflerden birisi de Suriye Devletini İnşa Hareketi (BSS, Building the Syrian State) Başkanı Luay Hüseyin'dir. Mart 2011'de Deraa'daki göstericilere destek verdiği için bir müddet tutuklanan Louay Hüseyin, serbest

kaldıktan sonra rejim karşıtı mücadeleye devam etti. 27 Haziran 2011'de 190 muhalifin katılımıyla Şam'da Semiramis Otel'de düzenlenen hazırlık konferansının ardından 10 Eylül 2011'de arkadaşlarıyla birlikte BSS'yi kurdu. 24 Haziran 2014 tarihli *el-Hayat* gazetesinde yayımlanan makalesinde "Suriye devleti parçalanıyor ve çöküyor" ifadelerini kullandığı için 12 Kasım 2014'te Lübnan'dan dönüşünde tutuklanan Hüseyin, "ulusal duyguları zayıflatmak" ve "milletin moralini bozmak" suçlarından yargılandı (al-Mayhani, 2014; Daragahi, 2015). 25 Şubat 2015'te kefalet karşılığı serbest bırakılan Luay Hüseyin, seyahat yasağına rağmen 26 Nisan 2015'te ülkeden kaçtı.

Arap Alevi muhaliflerin bir kısmı Esad rejiminin yerine demokratik bir yönetim kurulması talebiyle 23-24 Mart 2013'te Kahire'de bir konferans düzenledi. Konferans organizasyon komitesinin yayınladığı bildiriye hem giderek zayıflayan rejimin hem de muhalifler arasında bazı unsurların mezhepçi şiddeti körüklediğine dikkat çekildi. "Rejimin devrilmesi ve modern devlet, eşit vatandaşlık ve adalet temelinde bir Suriye milli misakı müzakere edilebilmesi için rejimin elinden mezhep kartının alınmasının çok önemli" olduğu belirtildi (Oweis, 2013a). Konferansa çoğu, "devrimi" destekledikleri için Suriye'yi terk etmek zorunda kalan eylemci ve dini lider olmak üzere 100'den fazla kişi katıldı. Konferans sonunda yayınlanan bildiriye Esad'ın devrilmesi, ordudaki Alevilerin halka karşı silah kullanmaması ve halkın orduya katılmayı reddetmesi çağrısı yapıldı. Alevi aktivist Tefvik Dünya tarafından okunan bildiriye "Suriye rejiminin bir Alevi rejimi olmadığı ... Alevi toplumunun geçmişte ve şimdi rejim tarafından rehin alındığı" ifade edildi (Laessing, 2013).

Kahire konferansı yeni bir Alevi harekete dönüşmedi ama rejim karşıtı Alevilerden bir kısmı 21 Kasım 2015'te İstanbul'da Suriye'nin Yarını (Ghad Suriyah) adında bir hareket kurdu. Esad yönetimine karşı muhalefete katılan ve doğrudan Alevilere hitap eden ilk hareket olan Ghad'ın amacı, Suriyeli devrimcilerle iş birliği yapmak suretiyle Alevi toplumunun güvenliğinin ve gelecekteki sosyal ve siyasal yapıdan payını almasının sağlanması diye açıklandı. Amaçlarından birisi de Esad ailesi dışında, ailenin bir şekilde yok ettiği liderlerin yerine yeni Alevi liderleri yetiştirmektir. Hareketin kurucusu Fuad Hamira, 2013'te tutuklanıp işkence görene kadar Suriye televizyonu için dizi senaryoları yazan birisiydi. Hamira, muhalefet saflarındaki Alevilerin çoğunun "komünist veya laik" olduğuna dikkat çekerek onlardan farklı olarak Arap Alevi kimliği üzerine bir muhalefet hareketi oluşturmak amacıyla Ghad'ı kurduklarını açıkladı. Hamira, hareketin Suriye içinde 13 ofisi bulunduğunu ve rejimin baskısına rağmen Suriye içinde binlerce destekçisi olduğunu iddia etti (*Anadolu Ajansı*, 24.11.2015; al-Shibeeb, 2015; Terdiman, 2016).

Hamira'nın yanı sıra yasaklı Suriye Komünist Partisi'nden yazar Ragda Hasan bu hareketin önderleri arasında yer aldı. Ghad'ın Halkla İlişkiler Sorumlusu olan Hasan, aynı zamanda SMDK'nın kurduğu geçici hükümette de danışman idi. Hareketin sözcüsü Kubab Halil, SMDK'nın Washington ofisini idare ediyordu. Hareket SMDK'ya yakın olsa da resmen dahil olmadı. Çeşitli açıklamalarında muhalefeti Alevilere el uzatmamakla suçlayan Hamira, muhalefet saflarındaki Alevilerin dini kimliklerini reddeden Marksistler olduğunu, dolayısıyla Arap Aleviliğini temsil etmediklerini ileri sürdü. Hamira, Ocak 2016'da yazdığı bir makalede rejimle müzakere etmenin aptalca olduğunu, onu devirmenin tek yolunun askeri mücadele olduğunu savundu (Terdiman, 2016).

İç savaşın ilerleyen yıllarında Arap Aleviler arasında Esad yönetimine karşı silahlı eylemlere girişen bir grup ortaya çıktı. 4 Haziran 2016'da Beşşar Esad'ın eşi Esmâ Esad'ın özel koruması Ala Mahluf, bombalı suikastle öldürüldü. Saldırının sorumluluğunu "Özgür Alevi Hareketi" adında militan bir grup üstlendi. Bu hareket rejime karşı silahlanan ilk Alevi grup oldu.⁴ Hareketin Şubat 2016'da Esad rejimine karşı savaşmak ve Alevileri rejimden korumak için Şeyh Muhsin el-Haydari tarafından kurulduğu belirtiliyordu. Hareketin askeri kanadı Özgür Alevi Tugayı adını aldı. Hareketin yayınladığı bildirimlerde rejimin iddia ettiği gibi Alevi toplumu ile hiçbir bağı olmadığı, bilakis Alevilere zarar verdiği, birçok Alevinin rejimi desteklemediği belirtildi. Özgür Alevi Hareketi'nin ortaya çıkmasında Alevi aşiretler arasında rekabetin etkili olduğu görülüyor. Nitekim hareketin amaçlarından birisinin Alevileri, iktidarda etkili olan "Kalaziya hizbinin (Esad, Mahluf, Şaliş ve Hayerbek aileleri) tahakkümünden kurtarmak" olduğu ifade edilmiştir (MEMRI, 2016).

İç Savaşın Arap Aleviler Üzerindeki Etkileri

Çatışmalar başlamadan önce Suriye'de yaşayan her toplumsal grup belirli mahallelerde yoğunlaşmış olsa da mahallelerin ve toplumların ötesine geçen ticaret ve iş ilişkileri, hatta farklı gruplar arasında evlilikler söz konusuydu. Özellikle yeni inşa edilen bazı bölgelerde farklı gruplar birarada yaşayabiliyordu. 2011'den sonra bu süreç tersine döndü. Hem Aleviler hem de Sünniler daha önce birlikte yaşadıkları mahalleleri terk ederek kendi toplumları ile bağlarını güçlendirmeye başladı

4 Mart 2012'de Youtube'da yayınlanan bir video kaydında kendisini Yüzbaşı Salih Habib Salih diye tanıtan bir kişi etrafındaki silahlı grubu "Özgür Alevi Cephesi" diye adlandırdı ve ÖSO'ya bağlı olduğunu açıkladı (Kessler, 2012). Fakat bu grupla ilgili başkaca bir bilgi bulunamadı. Dolayısıyla yukarıda bahsi geçen Özgür Alevi Hareketi ile Özgür Alevi Cephesi arasındaki ilişki bilinmiyor.

(Nakkash, 2013, s.1; Holiday, 2013, s.22). Toplumsal ayrışma ve sekteryen konsolidasyon bir süre sonra muhalifler ve rejimin güvenlik güçleri arasındaki çatışmalara paralel olarak toplumlar arası çatışmalara zemin hazırladı. İlk olarak ülkenin ekonomik ve stratejik merkezlerinden Humus, mezhep ekseni yoğun çatışmalara sahne oldu. Buradaki Alevilerin çoğunun Baas iktidarı döneminde yerleşmiş olması ve devletle yakın ilişkileri çatışmaların hızını ve şiddetini artırdı. Mayıs 2011'de başlayan toplumlar arası çatışmalar her iki tarafta da büyük kayıplara sebep oldu ve her iki taraftan binlerce insanın evini terk etmesiyle sonuçlandı.

Bir yandan çatışmaların yıkıcı doğası ve mezhepçi karakter alması, diğer yandan Arap Alevilerin birçoğunun isyanı bir halk devrimi değil de Alevi karşıtı bir hareket olarak görmesi, Arap Aleviler arasında ortak grup bağları ve duyguların fiilize edilmesine, toplumsal dayanışmanın güçlenmesine neden oldu. Seküler eğilimleriyle bilinen insanlar dahi giderek daha fazla dini-mezhepsel kimliklerine sarılmaya başladı.⁵ Ayrıca, Arap Alevi toplumunun varlığını sürdürebilmesi için mevcut rejimi kabul etmek ve desteklemekten başka bir çaresinin olmadığı düşüncesi yayıldı. Nitekim, çatışmalar derinleştikçe Alevilerin arasında daha önceden özel sohbetlerde Esad yönetimini şiddetle eleştiren kişilerin bir kısmı bile karşılaştıkları ikilem karşısında Esad'ın yanında durmaya karar verdi (Nakkash, 2013, ss.6-7; Khudr, 2011). IŞİD ve Nusra gibi aşırı unsurlar güçlenip Alevi toplumunu tehdit ettikçe Aleviler arasında Esad'ı eleştirmek ihanete eşdeğer görüldü (Dagher, 2015). İlginç bir şekilde iktidardan dışlandıklarını düşündükleri için Esad yönetimine tepki gösteren "iç kesim Alevileri", çatışmaların büyümesiyle kendilerini sahil bölgesidenkilere kıyasla daha savunmasız hissettikleri için rejimi korumak amacıyla seferber oldu.

Çatışmaların yayılması karşısında güvenlik güçlerinin durumu kontrol etmekte yetersiz kalması, Alevi sivillerin ve yerleşim yerlerinin hedef alınması ile artan toplumsal güvenlik endişeleri 2012 ortalarından itibaren Alevilerin silahlanmasına neden oldu. Çatışmalardan doğrudan etkilenmeyen yerlerde dahi Arap Aleviler kendi mahalle, kasaba ve bölgelerini korumak ve gözetmek amacıyla gönüllü olarak silah eğitimi aldı; hafif silahlarla donatılmış Halk Komiteleri (*el-Lican el-Şa'biyeh*) adlı milis güçleri kurdu (Mashi, 2012b; Mohammad D, 2012).

Muhaberat (Suriye istihbarat teşkilatı) ile iş birliği içinde yerel düzeyde kurulan Halk Komiteleri rejime sadık topluluklardan çoğunlukla yarı zamanlı, gönül-

5 Bu süreçte, uzun süre göz ardı edilen din adamları öne çıkmaya başladı. 2007'de kurulan, din adamlarını biraya getiren Suriye ve Yurtdışı Alevi İslam Konseyi (Islamic Alawi Council of Syria and Overseas) önem kazandı. Bu konseyin üyelerinden Şeyh Muvaffak el-Gazal ile Suriye İlahiyat Enstitüsü Müdürü Şeyh Ahmed Bilal, Baas rejimine destek veren açıklamalarıyla dikkati çekti (Inskeep, 2013).

lü genç işsizlerden oluşuyordu. Mahallelerin önemli yerlerinde kontrol noktaları kurdular.⁶ Mahalleye giren araçları kontrol etmek ve şüpheli kişileri Muhaberat'a bildirmekle görevliydi. Böylelikle kontrol ettikleri alanda rejime karşı herhangi bir hareketlenmeyi engelliyorlardı (Nakkash, 2013, s.9). Halk Komitelerine katılım gönüllülük esasına dayansa da komiteye dahil olan devlet memurları önceki işlerini yapmadıkları halde maaş almaya devam ediyordu (Holliday, 2013, ss.18-19). Ayrıca, yerine göre miktarı değişmekle birlikte milislere düzenli ödemeler yapılmıştır. Mesela Aziz Nakkash, Humus'ta yaptığı saha çalışmasında milislere rejimle iş birliği içindeki vakıflardan ayda ortalama 15 bin Suriye lirası (200 ABD doları) para verildiğini belirtmiştir. Çatışmalarda hayatını kaybeden milisler hükümet tarafından "şehit" kabul edilmiş, böylece ölenin yakınları devlet tarafından şehitlere tanınan ayrıcalıklardan yararlanmışlardır. Ayrıca, milisler mahalleyi terk eden Sünnilerin mallarına el koyuyor, muhaliflerin mallarını yağmalamıştır. İdeolojik, mezhepçi güdüler ile toplumsal güvenlik kaygılarının yanı sıra maddi kazanç (maaş ve yağma) imkânı, komitelere katılmanın başlıca sebepleri olarak öne çıkmıştır (Nakkash, 2013, s.10).

Öte yandan çatışmalar sürdükçe askerden kaçanların sayısının artması, Alevi subayların askere alınan Sünni erbaşa güvenememesi, ordunun isyancılar karşısında etkisiz kalması, isyancılardan temizlenen bölgelerin elde tutulması vb. sorunlar rejimi, daha sadık milislerden güvenilir bir güç oluşturma arayışına itti. 2012 sonlarına doğru rejim, orduya destek olması amacıyla ulusal düzeyde bir milis teşkilatı kurulmasına karar verdi. Bu çerçevede Halk Komitelerinin bir kısmı ile diğer Esad yanlısı gruplar dönüştürüldü, birleştirildi, eğitildi ve yeniden örgütlendi (Reuters, 21.04.2013; Holiday, 2013, ss.12-15). Ulusal Savunma Güçleri (NDF) adı verilen bu gücün teşkilatlanmasında, eğitilmesinde ve donatımında Lübnan Hizbullahı ile İran İslam Devrimi Muhafızları Ordusu (İDMO) etkin rol oynadı. Hükümet kontro-

6 Halk Komiteleri sıklıkla "Şebbiha" ile karıştırılmaktadır. Şebbiha aslında, Alevi Sahil bölgesinde faal olan ve Beşşar Esad'ın kuzeni Favaz Cemil Esad ile bağlantılı kaçakçılık çetelerine verilen isimdir (Mohammad D., 2012b). Hayalet anlamına gelen Şebbiha, güvenlik güçleri ile iş birliği içindeki suç ve kaçakçılık şebekeleri için kullanılıyordu. Başlangıçta yerel bir kavramken ilk olarak Mart 2011'de Lazkiye-Banyas protestolarının bastırılması sırasında gündeme girdi. Bölgedeki protestocular için Şebbiha kavramının özel bir anlamı vardı. Fakat pek çok gazeteci ve muhalif bu kavramı alarak Esad yanlısı bütün çeteleri ve milis gruplarını bu isimle anmaya başladı. Gerçekte tek bir Şebbiha hareketi veya belirgin bir Şebbiha tipi yok. Şebbiha şeklinde adlandırılan insanlar farklı topluluklara veya teşkilatlara mensup kişiler. Şebbiha genellikle Alevi ağırlıklı bilinmesine rağmen farklı bölgelerde ve farklı topluluklardan rejime sadık, güvenlik güçleri ile iş birliği yapan ve Şebbiha diye adlandırılan mafyavari çeteler ortaya çıktı. Baas Rejimi, mafyavari bu çeteleri kontrol altına almak ve mahalle, köy, kasabaların güvenliğini sağlamak için çatışmaların başlamasından kısa bir süre sonra Halk Komiteleri adında milis gruplar örgütledi (Rosen, 2012; al-Tamimi, 2012; Lund, 2013).

lündeki şehirlerde ofisleri olan ve eleman toplayan NDF, savaşçılarına resmi kimlik verdi, silah sağladı ve aylık 150-200 dolara denk maaş bağladı (Dagher, 2013). Esad rejimine destek veren Hristiyan ve Dürzi azınlıklar ile Aleviler hâlâ çoğunlukla Sünni olan orduya katılmak yerine NDF'ye katılmayı tercih etti.

2015 itibariyle 90 bin savaşçısı olan NDF, vilayet komutanlarının emrinde örgütlendi ve ulusal düzeyde faaliyetlerini koordine eden bir komutana karşı sorumluydu. Başlangıçta Tuğgeneral Gassan Nasur'un komuta ettiği NDF'yi daha sonra Tuğgeneral Havaş Muhammed komuta etti (Middle East Eye, 25.09.2015). Ulusal düzeyde koordine edilmesine rağmen NDF milisleri yerel düzeyde başına buyruk hareket edebiliyordu. Ayrıca insan kaynağından askeri kapasitesine kadar değişik bölgelerde farklılıklar gösteriyordu. Bazı NDF grupları ağır silahlarla donatılmış askeri birlikleri andırırken bazıları disiplinsiz çetelere benzemektedir. Öncelikle isyancılardan arındırılan mahallerin güvenliğini üstlenen ve kontrol noktalarını tutan NDF, muhaliflere operasyonlar yaptı ve yer yer ordu ile birlikte isyancılara karşı doğrudan çatışmalara girdi (Lund, 2015.; Zaman Alwasl, 11.07.2014).

NDF'nin en etkili olduğu yerlerden birisi isyancılar tarafından devrimin beşiği olarak kutsanan Humus idi. Bu şehir aynı zamanda mezhepçi çatışmaların ilk ortaya çıktığı ve en şiddetli yaşandığı yerlerden birisi olarak biliniyor. Humus ile Tartus arasında uzanan vadiler ve dağlarda yaşayan çok sayıda Alevi ve Hristiyan, bölgedeki NDF güçlerinin omurgasını oluşturdu. Şam'da faaliyet gösteren NDF milislerinin de çoğunun sahil bölgesinden veya Hama ile Humus kırsalından gelen Aleviler olduğu iddia ediliyordu. Saflarındaki Hristiyan, Dürzi ve Sünni grupların varlığından hareketle rejim NDF'nin mezheplerüstü bir teşkilat olduğunu söylese de bu teşkilatın büyük ölçüde Alevilerden kurulu olduğu kabul edilmektedir. Alevilerin NDF'ye katılmasında toplumsal güvenlik kaygılarının yanı sıra mezhepçi güdüler ve maddi çıkar (maaş ve ganimet) beklentisi etkili olmaktadır (Dagher, 2013).

Ülkenin iç kesimlerindeki şiddetli çatışmalara rağmen Arap Alevilerin yoğun yaşadığı Sahil bölgesi bir süre görece güvenli ve sakin kaldı. Ancak Ağustos 2013'te IŞİD, Nusra, Ahrar ve çeşitli grupların dahil olduğu silahlı militanlar "Sahil'in Kurtarılması Operasyonu" adıyla Lazkiye kırsalına girdi (Oweis, 2013b). Ahrar el-Cebel tümeninden Ahmed Abdülkadir, "Aleviler kendi dağlarında yuvalanarak Suriye'yi yıkabileceklerini ama kendilerinin bundan muaf kalacağını zannediyor" dedi ve amaçlarının Kardaha'ya kadar ilerleyerek "Bize yaptıkları gibi onların canını yakmak" olduğunu belirtti (Orton, 2014). Nusra, Ahrar'uş Şam ve Ansar'uş Şam güçleri Mart 2014'te "Enfal Operasyonu"yla Lazkiye'nin kuzeyinde, Akdeniz kıyısında bulunan Kastel Maaf kasabasına kadar ilerlerlediler. Bu operasyonun amacı Türkiye

sınırına yakın Ermeni ağırlıklı Keseb kasabasının ele geçirilmesi, böylece muhalif güçlere denize erişim imkanı sağlanmasıydı. İsyancıların Lazkiye'nin kuzeyindeki taarruzları, çatışmaların Alevilerin kalpgahına taşındığının sembolik bir göstergesi oldu. Ekim 2015'te Nusra cephesi lideri Cevlani, Alevi köylerine hedef ve ayırım gözetmeksizin saldırma talimatı verdi (Reuters, 2015).

Çatışmaların Alevi kalpgahına taşınması üzerine Halk Komiteleri'nin yanı sıra rejimle ittifak içinde, Alevi ağırlıklı çok sayıda milis grubu ortaya çıktı. Suriye ordusunun iyice zayıflamasıyla Alevi subayların bir kısmı ordudaki normal görevlerini bıraktı ve rejime sadık milis teşkilatlarına destek vermeye başladı (Dagher, 2015). Bu milis grupları ordu, istihbarat veya Esad ailesi ile doğrudan bağlantılı idi. Mensuplarına 200 dolar civarında maaş veren bu milis gruplarının görevi, belirli cephelerde çatışmalarda orduya destek vermek, stratejik bölgeleri korumak ve asker kaçakları ile mücadele etmektir (al-Tamimi, 2015; al-Tamimi 2016a; al-Tamimi, 2016b; AFP, 3.9.2016).

Bu milis grupları içerisinde dikkat çekenlerden birisi Suriye Direnişi (Mukavama Suriya) adlı gruptur. Liderliğini Ali Kayalı ismini kullanan Mihraç Ural'ın yaptığı bu grup iç savaştan önce İskenderun Sancağı Halk Kurtuluş Cephesi adıyla faaliyet gösteren bir terör örgütüydü.⁷ Çatışmaların başlamasından sonra bu grup ismini Esad yönetiminin Batı emperyalizmine karşı "direnişi"ne referansla Suriye Direnişi olarak değiştirdi. Operasyonlarını özellikle Lazkiye civarında yoğunlaştıran grup, isyancıları Lazkiye'nin kuzeyindeki Sünni bölgelerde tutmak için çalıştı; zaman zaman Humus bölgesinde ve Halep'te de muhaliflere/isyancılara karşı çatışmalara girdi. Sık sık Alevi din önderi Muvaffak el-Gazal ile birlikte olmasına rağmen Ural'ın ve grubunun söylemlerinde yoğun bir şekilde Suriye-Arap milliyetçiliği görülmektedir (Al-Tamimi, 2013b).

İç savaşın ve toplumsal güvensizliğin sonuçlarından birisi nüfus hareketleriydi. Alevilerle ilgili nüfus ve göç hareketleri iki yönlü şekillendi: Birincisi, Alevilerin kendilerini güvensiz hissettiği yerlerden daha güvenli bölgelere göç etmesi, diğeri ise Alevi ağırlıklı bilinen şehirlere Suriye'nin genelinden yapılan göçlerdi. Halep ve İdlip kırsalı ile Humus'taki Alevilerin bir kısmı, iç savaştan neredeyse hiç etkilenmeyen ve göreceli olarak daha güvenli olduğunu düşündükleri Lazkiye ve Tartus gibi şehirlere

7 Türkiye doğumlu bir Arap Alevi olan Mihraç Ural, 1980'de Suriye'ye kaçtı ve Hafız Esad tarafından Suriye vatandaşlığına geçirildi. THKPC/Acilciler'in önderliğini yapan Ural, Hatay'ın Suriye'ye bağlanması için çalıştı. Abdullah Öcalan'ı Esad ailesi ile tanıştıran kişi olarak bilinen Ural, Rıfat Esad'ın sekreteri ile evlendi. Türkiye'de 11 Mayıs 2013'te meydana gelen Reyhanlı saldırısından sorumlu tutuldu. Mayıs 2013'te Tartus'ta Banyas kasabasının Sünni kesimi ile Sünnilerin yaşadığı Bayda köyünde yapılan katliamın sorumlusu olduğu iddia edildi. (Lund, 2013).

veya Sahil Sıradağları'na gitti. Muhafiflerin Lazkiye kırsalına yönelip Kürt ve Türkmen Dağlarını kontrol etmesinden sonra da bölgedeki Alevilerin çoğu köylerini terk etti. Yalnızca Aleviler değil farklı etnik kökenler ve farklı dini gruplardan çok sayıda Suriyeli bu şehirlere yerleşti (Khaddur & Mazur, 2013). 2015 itibarıyla çoğu Halep ve İdlip'ten gelen yerinden edilmiş Sünniler olmak üzere 200 bin kişi Lazkiye şehir merkezine, 100 bin kişi Lazkiye kırsalına yerleşti (Balanche, 2015). 2016 itibarıyla Lazkiye vilayetinin toplam nüfusunun yüzde 26'sı, Tartus vilayetinin toplam nüfusunun yüzde 13'ü Sünni idi (Qutrib, 2016, ss.25-26).⁸ Silahlı muhalefet Sünniler arasında daha fazla revaç bulurken bölgede hâlâ kayda değer orandaki Sünni varlığı, rejim yanlısı mezhepçi Aleviler arasında potansiyel tehdit olarak görülüyordu. Alevi milislerin Sahil bölgesini Sünnilerden "temizlemeye" çalıştığı (Al-Tamimi, 2013b) bir dönemde farklı çatışma bölgelerinden çok sayıda Sünninin de bu bölgeye sığınması bölgede toplumlararası ilişkilerin gerilmesine sebep oldu ve yer yer Sünnileri hedef alan saldırılar gerçekleştirildi (Heras, 2013, s.21).

İç savaşın Aleviler için en ilginç sonuçlarından birisi ise rejime desteklerinin genel olarak sürmesine rağmen Aleviler arasında Esad ailesine yönelik tepkinin artması oldu. Savaşın üzerinden dört yıl geçtiğinde 70 bine yakın Alevi askerin öldüğü, "şehitlerin anası" olarak anılan Tartus şehrine her gün onlarca cenaze geldiği belirtiliyordu. Asker cenazelerinde ortaya çıkan öfke bir müddet sonra Esad yönetimini de hedef almaya başladı. Esad yönetiminin yanında duran Aleviler dahi, ağır bir bedel ödedikleri halde rejimin sözde dışarıdan destekli yabancı teröristler karşısındaki başarısızlığına tepkiliydiler (Goldsmith, 2015). Üstelik Eylül 2014'te Tabka hava üssünün IŞİD'e kaybedilmesi ve çok sayıda askerin infaz edilmesinden sonra birçok Alevi, savaşın kazanılacağına dair inançlarını kaybetti. Rejimin vaat ettiği gibi teröristlerin kısa sürede yenilmesi bir yana Alevi askerlerin Rakka'da Tabka hava üssünde boğazları kesilerek öldürülmeleri hayal kırıklığını ve tepkiyi artırdı. Orduya katılmak istemeyen gençler ya dağa çıkmaya başladı veya yurtdışına kaçtı. Rejimin yanlış politikalarının ülkeyi bu duruma sürüklediği, Esad'ın ne pahasına olursa olsun, diğer bir ifadeyle ne kadar Alevi ölürse ölsün iktidardan

8 Nüfus hareketleri ile ilgili elimizde net bir veri bulunmamaktadır. Qutrib'in verdiği rakamlara göre 2011 sonunda Lazkiye vilayetinin toplam nüfusu 1 milyon civarında idi ve bunun yüzde 58'ini Aleviler (580 bin), yüzde 37'sini (372 bin) Sünniler teşkil ediyordu. Aynı dönemde nüfusu 800 bine yaklaşan Tartus vilayetinin yüzde 69'u Alevi (550 bin), yüzde 18'i (140 bin) Sünni idi. 2016'da Lazkiye vilayetinin toplam nüfusu (530 bin Alevi, 220 bin Sünni) 850 bine düşmüş, Tartus vilayetinin nüfusu ise 750 bine (500 bin Alevi, 100 bin Sünni) düşmüştür. 2011 ile 2016 arasında Lazkiye vilayetinde de Sünni nüfusun genel nüfusa oranı yüzde 37'den 26'ya düşerken Alevi oranı yüzde 58'den 63'e çıkmıştır. Tartus vilayetinde ise Sünni nüfusu yüzde 18'den 13'e düşerken Alevi nüfusu yüzde 67'den 69'a çıkmıştır (Qutrib 2016, ss.25-26).

ayrılmayacağı yönündeki eleştiriler arttı. Bazı cenaze törenlerinde “İnşallah senin evlatlarının cenazesini de göreceğiz!” sloganları atıldı (Stratfor, 2015). 2015 itibariyle Alevilerin toplam kaybının yetmiş ila yüz bin arasında olduğu tahmin ediliyordu (Sherlock, 2015).

Çatışmalar uzadıkça ve Alevi kayıpları arttıkça rejime karşı tepkiler özellikle iç kesimlerde yaşayan görece fakir Aleviler arasında arttı. Daha çok sayıda insan, Alevilerin rejimin sahibi veya lehinde değil, araç olarak kullanıldığını düşünmeye başladı (Hersh, 2013). Sahil bölgesinde, Lazkiye'deki Aleviler arasında bile kendilerini kafir gören cihatçılarla, onları kolayca kazanılacağını düşündüğü bir savaşa sürükleyen yozlaşmış bir rejim arasında sıkışmışlık hissi vardı. Bazı köylerde gençlerin orduya zorla alınmasını önlemek için kadınların yolları kapattığı ve “Gidin önce kodamanların çocuklarını askere alın sonra biz kendi çocuklarımızı vereceğiz” dediği bildirildi (Sherlock, 2015).

Çatışmalarda giderek artan Alevi kayıplarının yanı sıra Esad ailesinin aşırılıkları ve yozlaşma, rejime karşı Aleviler arasında tepkinin artmasına neden oldu. Daha Eylül 2012'de Kardaha'da Esad'a bağlılık konusunda Alevi çeteler arasında çıkan çatışmada Esad'ın akrabalarından ve önde gelen Şebbiha liderlerinden Muhammed Tefvik Esad yaralanmıştı (Sherlock, 2012). Kaçakçılık işleri ile anılan Tefvik Esad Mart 2015'te öldü. Rejim yanlısı basın Tefvik'in savaşırken öldüğünü iddia etse de Suriye İnsan Hakları Gözlemevi, Kardaha'nın önde gelen kişileriyle arasında tartışma olduğunu ve bu yüzden öldürüldüğünü iddia etti (Aranews, 15.03.2015). Mart 2014'te Beşar Esad'ın kuzenlerinden, çetecilik faaliyetleri ile tanınan aynı zamanda NDF'nin Lazkiye sorumlusu olan Hilal Esad'ın öldüğü duyuruldu. Bazı haberlerde bu şahsın muhaliflerin düzenlediği Enfal Operasyonu sırasında öldüğü belirtilmiştir (Muhammed D., 2014). Bir diğer iddiaya göre, oğlu Süleyman'la çetecilik ve yağma eylemlerinden ötürü artık Esadların üzerinde bir yük olan Hilal, Alevilerin rejime yönelik tepkilerini önlemek için tedbiren rejim tarafından infaz edildi (Hage Ali, 2014). Hilal'in oğlu Süleyman Esad'ın, Ağustos 2015'te Lazkiye'de trafikte tartıştığı Albay Hassan el-Şeyh'i öldürmesi Esad karşıtı tepkiyi şiddetlendirdi. Lazkiye'de yüzlerce kişi Süleyman'ın cezalandırılmasını, idam edilmesini isteyen gösteriler yaptı (Aranews, 11.08.2015). Bu gösteriler 1970'lerden beri iktidarın merkezindeki Esad ailesine karşı biriken öfke ve tepkiyi gösteriyordu.

Aleviler arasında Esad'a karşı tepkilerin giderek artmasının nedenlerinden biri de rejimin muhaliflerin eline rehin düşen Alevilerle ilgili bir şey yapmamasıydı. Yönetim Ocak 2013'te 48 İranlı karşılığında iki bin tutukluyu serbest bıraktı; Mart 2014'te 13 rahibenin serbest bırakılması karşılığında 150 kadın tutukluyu saldı.

Suriyeli olmayan rehinelere karşılığında muhalefete taviz veren rejim, Alevi rehinelere serbest bırakılmasını sağlayacak tedbir almamakla ve hareketsiz kalmakla suçlandı (MEMRI, 2014).

Çatışmalar mezhepçi bir hal alırken Arap Alevilerin rejimin yanında durması yüzünden Alevi toplumu için geri dönülmesi zor bir noktaya gelindi. Bu nedenle Alevilerin bir kısmı rejimin muhalefete karşı daha sert durmasını bekledi ve her türlü yumuşama emaresinden rahatsız oldu. Örneğin, Suriye Dışişleri Bakanı Velid Muallim'in 2013'te Moskova'da, hükümetin "silah taşıyanlar dahil" herkesle müzakere etmeye hazır olduğunu ifade etmesi tepkiye neden oldu (Mashi, 2013). Keza Cenevre görüşmeleri çerçevesinde Esad yönetimi iyi niyet gösterisi olarak Aralık 2013'te İngiliz doktor Abbas Khan'ı serbest bırakmaya karar verdi ve Şubat 2014'te Humus'ta muhaliflerin kontrolünde fakat aylardır rejimin kuşatması altında olan mahallelere BM ve Kızılay yardım konvoylarının girmesine izin verdi. Ne var ki; Abbas Khan serbest bırakılmadan önce öldürüldü ve yardım konvoyları saldırıya uğradı. Bu durum Esad'ın kendi milisleri ve istihbarat servisleri üzerindeki otoritesini yitirmesi şeklinde değerlendirildi. Hatta Suriyeli bir analist, Aleviler arasında Esad'a karşı giderek artan tepki nedeniyle "sonunda Esad'ı bir Alevinin öldüreceği"-ni ileri sürdü (Dandachi, 2014).

Öte yandan Esad'a karşı artan tepki Aleviler arasında mezhepçi dayanışmanın kırılmaya başlayıp başlamadığının sorgulanmasına neden oldu. Leon Goldsmith'in ifadesiyle "Sünni rövanş korkusu" Alevileri rejime yakınlaştırsa da bu, Alevilerin sonuna kadar Esad'ın arkasında duracağı anlamına gelmiyordu. Esad yönetiminin Alevilerin güvenliğini sağlayamadığı bir noktaya gelmesi durumunda Aleviler kendi çıkarlarını Esad yönetimi ve onun dar çevresinin çıkarlarından ayırıştırabilirdi. Zira tarih boyunca Alevi toplumunun varlığını sürdürmesini sağlayan pragmatizm ve takiye, güç dağılımının değişmesi durumunda yeni güçlerle uzlaşmayı mümkün kılıyordu.⁹

9 Goldsmith'e göre Alevi toplumunun asırlarca ayakta kalmasını sağlayan pragmatizm ve takiye, gerekebilirse liderlere karşı durmayı gerektirir. Buna benzer örnekler tarihte zaman zaman yaşanmış ve toplumun varlığını sürdürmesini sağlamıştır. Mesela 1850'lerde Osmanlı otoritesine boyun eğmeyi reddeden İsmail Hayr Bey yaklaşan tehdidi bertaraf etmek için kendi amcası İsmail tarafından öldürüldü. Keza Alevi aşiretler 1940'larda Alevi özerkliğini korumak isteyen Süleyman el-Mürşid'e destek olmadı. Goldsmith, Alevilerin krizin ilk yılında çatışmaların kontrolünün rejimde olması nedeniyle rejimin yanında durduğunu ama 2012 ortalarından itibaren rejimin kontrolü kaybetmeye başlamasıyla birlikte Alevilerin yönetimden kopmaya başladığına dikkat çekmiştir. 2013 sonlarından itibaren ABD'nin askeri müdahaleden kaçınması, rejimin Hizbullah'ın ve İran'ın desteğiyle askeri olarak toparlanması, buna karşılık IŞİD ve Nusra gibi aşırı grupların yükselmesi nedeniyle Alevilerin tekrar Esad'ın arkasında kenetlenmesini belirtmiştir. (Goldsmith, 2015).

İç savaşın Arap Aleviler üzerindeki etkilerinden biri de kimlik tartışmasının yeniden ortaya çıkması oldu. Nisan 2016'da *Daily Telegraph* gazetesi ve *BBC*'nin internet sitesinde Alevi din önderleri tarafından yazıldığı iddia edilen "Kimlik Reformu Bildirisi" adında bir belge yayınlandı. Pek örneğine rastlanmayan bu belgede Alevi önderleri rejimle aralarına mesafe koydukları ve Suriye için nasıl bir gelecek öngördüklerine dair bir çerçeve sunuyordu. Bildiride Alevilerin Şii veya Sünni inanç dairesinde olmadığı, İslam içinde üçüncü model olduğu belirtildi. Suriye'deki bütün İslami mezheplerin kardeş olduğu vurgulandı ve rejimin işlediği cinayetlerden Alevilerin sorumlu tutulmaması gerektiği savunuldu. Dini azınlık tanımının ve statüsünün reddedildiği bildiride Alevilerin "eşitlik, vatandaşlık ve özgürlük ilkelerine bağlı" olduğu ve Suriye'nin geleceğinde İslam, Hristiyanlık ve diğer bütün dinlerin eşit muamele göreceği laik bir hükümet sistemi talep ettiği belirtildi (Wyatt, 2016; Spencer, 2016).

Tarihsiz ve imzasız yayınlanan Kimlik Reformu Bildirisi'nin nasıl ortaya çıktığı tam olarak bilinmiyor. Metnin Alevi toplumunun Esad rejiminden farklı olduğunu ortaya koymak amacıyla Suriye dışında yaşayan bir kısım din adamı tarafından kaleme alındığı tahmin ediliyor. Ne var ki kim olduğu bilinmeyen kişiler tarafından yayınlanan bildirinin Aleviler arasındaki etkisi sınırlı kaldı. Rejim yanlısı Alevi din adamı ve Suriye İlahiyat Enstitüsü Müdürü Şeyh Ahmed Bilal, *Sputnik*'e yaptığı açıklamada belgenin sahte olduğunu ve Alevi din adamları ile alakasının olmadığını iddia etti (Sputnik International, 04.04.2016) Keza, tanınmış muhalif Alevilerden Louay Hüseyin de bildirinin uydurma olduğunu ileri sürdü (Khoja, 2016). Bununla beraber Suriye İç Savaşı'nın Arap Alevileri kendi toplumsal kimliklerini yeniden sorgulamaya ittiği aşikardır.

Sonuç

Arap Aleviler genellikle toplum olarak Baas rejiminin/Esad yönetiminin destekçisi görülsede Esad yönetimi ile ilişkileri çetrefilli oldu. Tarihsel tecrübenin yanı sıra Alevilerin bir kısmının Baas iktidarında siyasi ve ekonomik güce kavuşması, diğer yandan Esad yönetiminin Aleviler arasında alternatif liderler çıkmasına izin vermemesi nedeniyle Alevi toplumunun güvenliği ile Esad yönetiminin bekası birbirine bağlandı. Bu nedenle Aleviler arasında rejime muhalefet etme cüretini gösterenler Alevi toplumu tarafından ihanetle suçlanma riskiyle karşı karşıya kaldı.

İç savaş boyunca Arap Alevilerin en büyük endişesi rejimin parçası veya destekçisi olup olmadığına bakılmaksızın Esad yönetiminin bütün eylemlerinin fatu-

rasının kendilerine kesilmesi oldu. Devlette ve güvenlik güçlerinde istihdam edilen onbinlerce Alevinin varlığı, muhalefet içinde rejim karşıtlığının Alevi karşıtlığına dönüşmesine neden oldu. Suriye toplumunun “yeniden İslamlaşma” sürecine girmesi, muhalefet içinde aşırı grupların yükselmesi ve çatışmalar boyunca bir toplum olarak Alevilere gösterilen düşmanlık, bu kesimin korkularını şiddetlendirdi. Keza Esad yönetimi, Alevilerin sadakatini sağlamak için bu korkuyu kullandı. Bir taraftan orantısız şiddet uygulamaları ile muhalefeti Alevilere karşı tahrik ederken diğer yandan muhalefet içerisindeki aşırıların Alevi karşıtı söylemlerini ve eylemlerini yayan Esad rejimi, Alevilerin ancak kendi iktidarı altında güvende olabileceği hissini uyandırmaya çalıştı.

Arap Aleviler için daha dehşet verici olanı, düşmanlığın sonraki nesillere sirayet etmesi idi. Nitekim Ürdün’de bir mülteci kampında yaşayan 13 yaşındaki çocuk bile “Asla birlikte yaşayamayız ... devrimden sonra onları öldürmek istiyorum” diyebiliyordu (Kirkpatrick, 2012). Toplumlar arası husumetin sonraki nesilleri de etkisi altına alacağı düşüncesi, Aleviler arasında mezhepçi dayanışmayı güçlendirdi. Diğer taraftan toplumsal güvenlik kaygısı Alevileri Esad yönetiminin yanında durmaya itti. Zira Esad yönetiminin düşmesi durumunda Sünni çoğunluğun intikam saldırılarına maruz kalmaktan, can ve mal güvenliklerinin kalmayacağından endişe ediyorlardı. Bu şartlar altında ülkedeki diğer dini azınlıklar, özellikle Hristiyanlar, Sünni İslamcılara karşı doğal bir müttefik olarak görüldü. Bu nedenle Baas iktidarı döneminde Arap milliyetçiliği ekseninde Aleviler ile Melkit ve Rum Ortodokslar arasında kurulan güçlü bağlar iç savaş sırasında da sürdürüldü. Alevi ve Hristiyanlar, rejim yanlısı milis gruplar içerisinde silahlı muhaliflere/isyancılara karşı birlikte mücadele etti.

Öte yandan hem silahlı isyancılar karşısındaki başarısızlığı hem de yozlaşma nedeniyle Arap Aleviler arasında Esad ailesine karşı tepkiler giderek arttı. Fakat aşırı grupların yükselmesi ve toplumsal güvenlik kaygıları Aleviler arasındaki bu tepkinin rejim karşıtlığına dönüşmesini engelledi. Bununla beraber münferit de olsa çok sayıda Arap Alevisi muhalif örgütlerde yer aldı ve Esad yönetimine karşı aleni bir mücadele içine girdi. Muhalefete katılan veya sempatiyle bakan Alevilerin önceliği mezhepçilik problemiyle baş etmek oldu. Zira artan mezhepçilik Alevilerin toplumsal güvenlik kaygılarını derinleştirdi; onları muhalefetten uzaklaştırdı ve Esad rejimine yakınlaştırdı. Mezhepçilik girdabından kurtulmak isteyen Alevilerin bir kısmı laiklik çağrısı yaparken bir kısmı da Kimlik Reformu Bildirisi’nde olduğu gibi Aleviliğin Sünnilik ve Şiilik dışında ayrı bir yol olduğunu savundu ve Arap Alevi kimliğini sorgulamaya ve yeniden tanımlamaya başladı.

Implications of the Syrian Civil War on the Alawites

Bayram Sinkaya

Introduction

Virtually all Syrian people were excited with the outbreak of public protests against the ruling Baath regime in March 2011. The protesters then took some measures in order to prove that the ethnic and religious divisions of people did not inhibit them from coming together for change and overcoming sectarian incitements. One popular slogan chanted at the demonstrations was “One, One, the Syrian people are one!” However, the initial accord among people coming from various ethnic and religious backgrounds gradually eroded when the opposition demonstrations turned into armed clashes with the security forces. The clashes, which gradually appeared in a sectarian form, deepened communal divisions and triggered inter-communal anxieties for a number of reasons and then turned into a protracted social conflict and civil war (Atlioğlu, 2018).

The civil war that has inflicted Syria for over eight years has profoundly affected all people in the country in terms of politics, security, and economy. In this regard, because of the Alawite origins of the Assad family, which has been ruling for over four decades, the prospective position of the Alawite community has been deemed critical for the fate of the Baath regime and Assad rule. Considerable literature is found on the history of the Alawites and their relations with the Baath regime (Goldsmith, 2011, 2015), however the implications the civil war has had on the Alawites are rarely addressed in the literature aside from a few local case studies

@ Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi. bsinkaya@ybu.edu.tr

 © Scientific Studies Association
DOI: 10.12658/M0379
insan & toplum, 2020.
insanvetoplum.org

and research reports (Nakkash, 2013). Most existing media reports and think-tank analyses overlook the complex relations the Alawites have with the Assad rule and opposition. This article is committed to analyzing the civil war's political and social effects on the Alawites. The research is mainly based on secondary resources, media reports, and news portals.

Syrian Alawites

Alawi notion refers both to a religious sect and an ethnic group that has existed in the coastal mountain chains of northwest Syria. Alawism, which initially emerged as a religious sect, in time turned into an identity based on blood ties regardless of whether one performs the religious rituals (Khudr, 2011). Alawites speak Arabic, but have certain dialectal differences. Based on these differences in both their beliefs and languages, some sources maintain different claims as to the origins of Alawites. According to the dominant view, Alawism emerged in the 10th century as a result of the transformation of an esoteric-mystic movement led by Muhammad Ibn Nusayr (d. 868) and is regarded as an extreme Shiite branch (*ghulat*). Alawism has also been called Nusayriya, because of the name of its founder (Friedman, 2010; Moosa, 1987). Although most Alawites claim to be Muslims (Kramer, 1987), their fundamentalist opponents continue to question their relationship with Islam due to the mysterious and syncretic aspects of that faith.

When the Syrian crisis started, the Alawites constituted 10-12% (2-2.5 million) of the total population, most of whom were living in the coastal region of Latakia and Tartus provinces. However, most large Syrian cities have big or small Alawite communities that had either migrated from the countryside or come from Alawite-populated regions, especially during the Baath rule. A significant portion of the Alawites who settled in the cities was working in state-owned enterprises, government offices, state media organs, or security institutions (Balanche, 2013).

Alawites' relations with the Baath regime

One of the most controversial issues about Alawites is their relation to the Baath regime, which had seized power in Syria in 1963 (Mercan, 2012, pp. 58-74; Salik, 2016, pp. 45-52). The domination of the Alawite-originating Assad family, who have ruled the Baath party and the country since 1970, has made this issue viable. Indeed, the Baath Party had been very attractive to the Alawites since its

establishment due to its secular and socialist orientations. The socialist agenda of the Baath presented the needy Alawites with economic opportunities, and its secular nationalism enabled their religious differences to be ignored. After finally taking power, Hafiz Assad recruited Alawite people to control key positions in government institutions, especially in security institutions (Alkan, 2013). The Baath regime's intelligence and security services were so intertwined with the Alawi community that practically one person from almost each Alawite family worked for one of these organizations (Nakkash, 2013, p. 11; Holliday, 2013, pp. 44–45).

While the Assad rule brought the Alawites to power, it also put the Alawite community under pressure and transformed Alawism. According to some assessments, the commitment to support Assad rule had almost completely replaced common faith and ethnic ties as the most important bond connecting Alawites (Khudr, 2011; Karfan, 2005). Additionally, the Assads' association with the Baath regime and the 'Muslim Arab nation project' prevented Alawites from freely developing their distinct cultural, social, and religious identities. Unlike other faith groups, Alawites had not been allowed to establish any authority or institution that would guide the community and observe religious principles (Landis, 2003; Mervin 2013). With the Assad family's monopolization of power, traditional Alawite community leaders, tribal sheikhs, landlords, and intellectuals were neutralized and lost their leadership roles. In the words of Harling and Birke, one of the main challenges of the ongoing tragedy was that no such thing as an Alawite community. In their words, Alawites "were the most confused and anomic segment of the Syrian society" (Harling and Birke, 2013)

Although Alawites were more easily employed in the public sector because of their relative advantages in accessing power networks, this did not mean that they had a general high standard of living. Contrary to the improvements in Alawites' living conditions in the first decades of Baath rule, inequality increased among the Alawites, and wealth was gradually concentrated in the hands of a small group directly linked to the Assad family and their allies (Goldsmith, 2011, pp. 47–48; Hurd, 2013).

In the aftermath of the eruption of anti-regime demonstrations, the regime tried every means to ensure Alawites' loyalty. On the one hand, it increased pressure over the Alawites leaning toward the opposition. On the other hand, the regime's propaganda apparatuses attempted to ignite sectarian fears among Alawites by presenting the opposition as fundamentalist fanatics threatening their well-being and survival and by exploiting the sectarian affiliations of the victims

of armed clashes (Nakkash, 2013, p. 6). Meanwhile, the growing clout of Islamist groups among the ranks of the opposition heightened Alawites' anxiety; thus, the fate of their own community depended on the fate of the Assad regime (Hurd, 2013; Goldsmith, 2011).

The Opposition and Alawites

Despite the intricate relations between the Baath regime and Alawites, saying that all Alawites supported the Assad administration is difficult. Alawites who have opposed the Baath regime and struggled against the Assad administration have always been around. Alawites' dissatisfaction with the Assad rules' repressive policies and corruption increased over time. Additionally, the appearance of the Assad rule as Alawites' representative and protector has caused reactions among many Alawites who believe that Assad has been pursuing his own personal interests rather than the interests of Alawites as a community (Goldsmith, 2011).

Considering the complicated relationship between the regime and the Alawites, a significant number of opposition figures tried to convince the Alawites to join their rank in the early stages of the confrontation. In Bassma Kodmani's (2011) words, "If the democratic opposition in Syria is going to succeed, it must first convince the Alawites that they can safely turn against the Assad regime." In a speech at the first meeting of Friends of the Syrian People in Tunisia on February 24, 2012, Burhan Ghalioun, the first president the Syrian National Council (SNC), addressed the Alawite concerns and stated that Alawites could not be held responsible for "the acts of corrupt dictators" and "the crimes conducted by the Assad-Makhlouf mafia" (Ghalioun, 2012).

Despite the opposition's attempts to reach them, Alawites did not participate in the protests in large groups; but many people from different segments of the community were found individually taking part in the opposition demonstrations. For instance, Alawite actress Fadwa Soliman became one of the most famous faces of the rebellion in Homs. Some Alawite dissidents like Waheed Saqr and Monzer Makhous associated with the SNC. Even some Alawite soldiers and intelligence officers like Zubaida al-Meeki, Yaseen Sulayman, and Nasr Mustafa mutinied against the regime and joined the Free Syrian Army. However, the Alawites who joined the opposition's ranks lost the harmony they had initially achieved with the opposition because of the increasing influence of Islamic extremists. The rise of anti-Alawism among the rebels, especially among armed groups, and the rise of

extremist elements increased the concerns of the Alawite community. Furthermore, the attempts at regime change had not received Alawite support because of the uncertainty about Alawites' situation in case of a regime change and what would happen to the thousands of them who worked in the security organizations and various government institutions. Hence, Alawite dissidents separated from the Assad regime, but they did not want to take up arms together with the rebels and worried about emerging sectarian clashes (Barnard, 2013). The Alawite dissidents who distanced themselves from both the Assad rule and the opposition that had organized abroad mostly joined the National Coordination Committee for Democratic Change in Syria (NCC). However, the NCC was viewed by most of the opposition and armed rebels as collaborating with the regime.

Alawite dissidents organized a conference for the first time on March 23-24, 2013 in Cairo with the demand that a democratic regime be established in place of the Assad regime (Oweis, 2013a). The Cairo conference did not turn into a new Alawite movement, but the anti-regime Alawites formed a movement called Upcoming Syria (*Ghad Suriyah*) in Istanbul in November 2015. Being the first movement to join the opposition against the Assad rule and address Alawites directly, Upcoming Syria's goal was to cooperate with the Syrian revolutionaries to guarantee the security of the Alawite community and their share in the future social and political structure (Terdiman, 2016).

Effects of the Civil War on the Alawites

The civil war in Syria, gradually colored by sectarian motives, triggered both the social cleavages and inter-communal conflicts that have caused great losses for each party and displaced millions of people. Greater numbers of Alawites started to view the rebellion as an anti-Alawite movement rather than a popular revolution. Consequently, common group bonds and feelings developed among the Alawites despite their differences (Inskeep, 2013).

In addition to the ineffectiveness security forces in stabilizing the country and preventing the spread of armed clashes, the resulting communal security concerns among the Alawites led them take arms in mid-2012. Alawi youths either joined the army or militia groups such as the Popular Committees, National Defense Forces, and numerous militia organizations (Nakkash, 2013; Holliday, 2013).

One consequence of the civil war and communal insecurity in the country is massive population displacements. The displacements and population movements

with regard to Alawites took shape in two forms: one, the migration of Alawites to more secure regions from the places they had felt insecure and two, migrations from all across Syria to cities known to be predominantly Alawite.

Another effect of the civil war on the Alawites was their increased reaction against the Assad family (Stratfor, 2015; Sherlock, 2015; Dandachi, 2014). The criticisms such as the regime's erroneous policies had brought the country to this situation and Assad would not leave power no matter what and no matter how many Alawites died increased. As the conflict extended and the Alawite losses increased, reactions against the regime increased, especially among the relatively poor Alawites living in the inner regions. More and more Alawites began to consider their community not as the owner or beneficiary of the regime, but as a tool used by Assads. Even some Alawites inclined towards the opposition. However, either because of obscurity of the opposition plans for the future of Syria and Alawite community, or because of growing extremism among the opposition that ignited sectarian fears among the Alawites, caused the majority of Alawites to coalesce with Assad's rule. Finally, combined with other effects of the civil war on their community, some Alawites have started to seek for a redefinition of their communal identity.

Kaynakça | References

- AFP. (23.09.2015). Pro-regime militias in Syria. <https://www.yahoo.com/news/pro-regime-militias-syria-104205626.html?ref=gs>
- Aftandilian, Gregory. (2015). Alawite dilemmas in the Syrian civil war. The Arab Weekly. 22 Haziran. <http://www.thearabweekly.com/?id=891>
- Al Arabiya. (11.12.2011). Syrian Alawites hate Assad: opposition figure. Al Arabiya News. <http://www.alarabiya.net/articles/2011/12/11/182001.html>
- Al Arabiya. (12.09.2011). Prominent Alawite clerics denounce Assad regime's 'atrocities.' Al Arabiya News. <http://english.alarabiya.net/articles/2011/09/12/166498.html>
- Al Arabiya. (16.10.2011). Leader of Syrian opposition bloc calls upon Alawites to join revolution. Al Arabiya News. <http://www.alarabiya.net/artides/2011/10/16/172094.html>
- al-Mayhani, Talal. (2014). Why is the Syrian regime afraid of Louay Hussein?, *Opendemocracy*, 19 Kasım. <https://www.opendemocracy.net/north-africa-west-asia/talal-almayhani/why-is-syrian-regime-afraid-of-louay-hussein>
- al-Shibeeb, Dina. (2015). Alawites' anti-Assad movement has been brewing for years, says head. Al Arabiya English, 28 Kasım. <https://english.alarabiya.net/en/perspective/features/2015/11/28/Alawites-anti-Assad-movement-has-been-brewing-for-years-says-head-.html>
- Al-Tamimi, Aymen Jawad. (2014). The Desert Falcons: An Elite Pro-Assad Force. *Syria Comment*. 8 Nisan <http://www.aymennjawad.org/14643/the-desert-falcons-an-elite-pro-assad-force>.
- Al-Tamimi, Aymen Jawad. (2015). The Coastal Shield Brigade: A New Pro-Assad Militia. *Syria Comment*. 23 Temmuz. <http://www.aymennjawad.org/17614/the-coastal-shield-brigade-a-new-pro-assad-militia>

insan & toplum

- Al-Tamimi, Aymen Jawad. (2016a). Liwa Usud al-Hussein: A New Pro-Assad Militia in Latakia. Syria Comment, 19 Şubat. <http://www.joshualandis.com/blog/liwa-usud-al-hussein-a-new-militia-in-latakia/>;
- Al-Tamimi, Aymen Jawad. (2016b). Saraya al-Areen: An Alawite Militia in Latakia, Syria Comment, 10 Aralık 2016, <http://www.joshualandis.com/blog/saraya-al-areen-alawite-militia-latakia/>
- al-Tamimi, Aymenn Jawad. (2012). Looking at Alawites. The Levantine Review, 1(2), 181-199, <https://ejournals.bc.edu/ojs/index.php/levantine/article/view/3049/2668>.
- al-Tamimi, Aymenn Jawad. (2013). Anti-Islamism in a Islamic Civil War. The American Spectator, 24 Ocak 2013, <http://www.meforum.org/3435/syria-anti-islamism>.
- al-Tamimi, Aymenn Jawad. (2013b). A Case Study of “The Syrian Resistance,” a Pro-Assad Militia Force. Syria Comment, 22 Eylül. <http://www.joshualandis.com/blog/aymenn-al-tamimi-speaks-to-ali-kayali-and-profiles-the-syrian-resistance-a-pro-assad-militia-force/>
- Al-Zoiubi, Hussesin. (2016). Wife of Abdul-Aziz al-Khayir says Russia responsible for husband abduction. Zaman Al Wasl. 21 Nisan. <https://en.zamanalwsl.net/news/15364.html>
- Alkan, Necati.(2013). Divide and Rule: The Creation of the Alawi State After World War I. <http://www.goethe.de/ges/phi/prj/ffs/the/a100/en12239226.htm>
- Anadolu Ajansı. (24.11.2015). Anti-Assad Syrian Alawites launch ‘Upcoming Syria’ movement. <http://aa.com.tr/en/turkey/anti-assad-syrian-alawites-launch-upcoming-syria-movement/480336>
- Aranews. (11.08.2015). Assad’s cousin arrested for killing army officer amid Alawites protests. <http://aranews.net/2015/08/assads-cousin-arrested-for-killing-army-officer-amid-alawites-protests/>
- Aranews. (15.03.2015). Assad’s cousin killed in Latakia. <http://aranews.net/2015/03/assads-cousin-killed-in-latakia/>
- Arikan, Pınar. (2011). Suriye’nin Nusayri Yüzü ve İran. *Ortadoğu Analiz*, 4(43), 18-29. https://www.orsam.org.tr//d_hbanaliz/2pinararikan.pdf
- Atassi, Basma. (2012). Defected woman general trains Syria’s rebels, Al Jazeera English. 23 Ekim. <http://www.aljazeera.com/indepth/features/2012/10/20121022105057794364.html>
- Athoğlu, Yasin (2018). Suriye İç Savaşı ve Müzmin Toplumsal Çatışma. A.Ü. SBF Dergisi, 73(1), 129-156.
- Baker, Aryn. (2012). Eyewitness from Homs: An Alawite Refugee Warns of Sectarian War in Syria. Time. 1 Mart. <http://world.time.com/2012/03/01/eyewitness-from-homs-an-alawite-refugee-warns-of-sectarian-war-in-syria/#ixzz1nuFjNFFT>
- Baker, Aryn. (2013). Exclusive: ‘We Will Slaughter All of Them.’ The Rebel Behind the Syrian Atrocity Video. Time. 14 Mayıs. <http://world.time.com/2013/05/14/we-will-slaughter-all-of-them-an-interview-with-the-man-behind-the-syrian-atrocity-video/?iid=gs-main-lead>
- Balanche, Fabrice. (2013). The Alawi Community and the Syria Crisis, Middle East Institute, 14 Mayıs 2013, <http://www.mei.edu/content/map/alawi-community-and-syria-crisis>.
- Balanche, Fabrice. (2015). Latakia Is Assad’s Achilles Heel. The Washington Institute, Policywatch 2489. <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/latakia-is-assads-achilles-heel>
- Barnard, Anne. (2013). Syria Military Shows Strain in a War It Wasn’t Built to Fight. The New York Times, 12 Mart. <http://www.nytimes.com/2013/03/13/world/middleeast/signs-of-strain-on-syrias-military-build.html>
- Barnard, Anne. (2014). A British Doctor’s Death in Syria, and His Mother’s Quest for Justice. The New York Times, 4 Şubat.
- Bulut, Halil Ibrahim. (2011). Tarih, İnanç, Kültür ve Dini Ritüelleriyle Nusayrilik. *Ortadoğu Yılığ*, 2011, 580-608.
- Carnegie. (2012). National Coordination Body for Democratic Change. <http://carnegie-mec.org/publications/?fa=48369>
- Chehab, Ahmad. (t.y.) The Alawites of Syria: Some Reflections on Heresy and Source Material. https://www.academia.edu/7088320/Alawites_of_Syria_Some_Reflections_on_Theological_Takfir.
- Collelo, Thomas. (1987). Syria: A Country Study, Washington: Library of Congress.

- Dagher, Sam. (2013). Syria's Alawite Force Turned Tide for Assad. WSJ, 26 August. <http://www.wsj.com/articles/SB10001424127887323997004578639903412487708>
- Dagher, Sam. (2015). Syria's Alawites: The People Behind Assad. The Wall Street Journal, 25 Haziran. <https://www.wsj.com/articles/syrias-alawites-the-people-behind-assad-1435166941?mg=prod/accounts-wsj>
- Dandachi, Aboud. (2014). One Day, it Will be an Alawite Who Finally Kills Assad. 9 Şubat. <http://adandachi.com/istanbul/alawites-will-kill-assad/>
- Daragahi, Borzou. (2015). Louay Hussein, mainstay of Syria opposition, flees to Turkey. Financial Times, 19 Nisan. <https://www.ft.com/content/4a223334-eda8-11e4-987e-00144feab7de>
- Deeb, Thaer. (2012). Abdul-Aziz al-Khayir: Decades of Confronting the Baath. Al Akhbar English. 17 Ekim. <http://english.al-akhbar.com/node/13004>
- Friedman, Yaron. (2010). The Nusayris-Alawites: An Introduction to the Religion, History and Identity of the Leading Minority in Syria. Leiden: Brill.
- Ghalioun, B. (2012). The Syrian Freedom blog, <http://syrianfreedom.tumblr.com/post/18310981243/the-friends-of-syria-meeting-speech-of-dr-burhan>.
- Goldsmith, Leon T. (2015). Is Alawite Solidarity Finally Breaking?, Hurst Publishers. <http://www.hurstpublishers.com/is-alawite-solidarity-finally-breaking/>
- Goldsmith, Leon T. (2011). Syria's Alawites and the Politics of Sectarian Insecurity: A Khaldunian Perspective. Ortadoğu Etütleri, 3 (1).
- Goldsmith, Leon T. (2012). Alawites for Assad: Why the Syrian Sect Backs the Regime. Foreign Affairs. <https://www.foreignaffairs.com/articles/middle-east/2012-04-16/alawites-assad>.
- Güngör, Özcan. (2017). Üst Kavramsallaştırma Olarak Alevilik: Akide ve İnançlar Açısından Alevilik – Nusayrilik İlişkisi. Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10 (1), 45-69.
- Hage Ali, Muhanad. (2014). Rape and ransoms: Hilal al-Assad's 'thug' legacy. Al Arabiya English, 25 Mart. <https://english.alarabiya.net/en/perspective/profiles/2014/03/25/Deaths-in-the-Syrian-clan-Hilal-al-Assad.html>
- Harling, Peter & Birke, Sarah. (2013). The Syrian Heartbreak. Middle East Report. <http://www.merip.org/mero/mero041613>
- Heras, Nicholas A. (2013). The Potential for An Assad Statelet in Syria. The Washington Institute for Near East Policy, Policy Focus 132. https://www.washingtoninstitute.org/uploads/Documents/pubs/PolicyFocus132_Heras4.pdf
- Hersh, Joshua. (2013). The Dilemma of Syria's Alawites. The New Yorker. 18 Ekim. <http://www.newyorker.com/news/news-desk/the-dilemma-of-syrias-alawites>
- Hof, F.C ve Alex Simon. (2013). Sectarian Violence in Syria's Civil War: Causes, Consequences, and Recommendations for Mitigation. The Center for the Prevention of Genocide. <https://www.usmmm.org/m/pdfs/20130325-syria-report.pdf>
- Holliday, Joseph. (2013). The Assad Regime: From Counterintensity to Civil War. Washington D.C.: Institute for the Study of War. <http://www.understandingwar.org/sites/default/files/TheAssadRegime-web.pdf>
- Hurd, Elizabeth Shakman. (2013). The Dangerous Illusion of an Alawite Regime. Boston Review. <http://bostonreview.net/blog/dangerous-illusion-alawite-regime>.
- Inskeep, S. (2013). A City Of Assad Supporters In War-Ravaged Syria. NPR. 2 Haziran. <http://www.npr.org/sections/parallels/2013/06/02/187973123/tartous-a-rare-quiet-city-in-war-ravaged-syria>
- Kahf, Mohja. (2011). 'One, one, one, the Syrian people are one.' The Guardian, 28 Mayıs. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2011/may/28/syrian-alawites-protests>
- Karfan. (2005). Myth No. 7: Alawie is still a Religious Sect. Syria Exposed. <http://syriaexposed.blogspot.com.tr/2005/03/myth-no-7-alawie-is-still-religious.html>
- Kessler, Oren. (2012). Alawite Defections from Syrian Army May Be On Rise. The Jerusalem Post, 8 Mart. <https://www.jpost.com/Middle-East/Alawite-defections-from-Syrian-army-may-be-on-rise>

- Khaddour, Kheder & Kevin Mazur (2013). The Struggle for Syria's Regions. Middle East Report, 43 (269). <http://www.merip.org/mer/mer269/struggle-syrias-regions>
- Khaddour, Kheder & Mazur, Kheder. (2013). The Struggle for Syria's Regions. Middle East Report, 43(269). <http://www.merip.org/mer/mer269/struggle-syrias-regions>
- Khoja, Lilah. (2016). The Alawites and their "Statement": Fact or Fiction?. Syria Untold, 2 Mayıs. <http://www.syriauntold.com/en/2016/05/the-alawites-and-their-statement-fact-or-fiction/>
- Khudr. (2011). The Alawi Dilemma – Revisited. Syria Comment, 20 Haziran 2011, <http://www.joshualandis.com/blog/the-alawi-dilemma---revisited-by-khudr/>
- Kieke, S. & al-Jundi, F. (2016). Alawite dissident warns of 'the danger of making the revolution appear as if it were a Sunni revolution'. Syria direct, 23 Mayıs. <https://syriadirect.org/news/alawite-dissident-warns-of-the-danger-of-making-the-revolution-appear-as-if-it-were-a-sunni-revolution/>
- Kirkpatrick, David. (2012). Syrian Children Offer Glimpse of a Future of Reprisals. The New York Times, 3 Eylül, http://www.nytimes.com/2012/09/04/world/middleeast/in-syrian-conflict-children-speak-of-revenge-against-alawites.html?pagewanted=all&_r=2
- Kodmani, Bassma. (2011). To Topple Assad, It Takes A Minority. The New York Times, 31 Temmuz. http://www.nytimes.com/2011/08/01/opinion/to-topple-assad-it-takes-a-minority.html?_r=2
- Kramer, Martin. (1987). Syria's Alawis and Shi'ism. M. Kramer (Ed.). Shi'ism, Resistance, and Revolution içinde (ss.237-54). Colorado: Westview Press. <http://martinkramer.org/sandbox/reader/archives/syria-alawis-and-shiism/>
- Laessing, Ulf. (2013) Syrian opposition Alawites call for rebellion in army. Reuters, 24 Mart. <http://www.reuters.com/article/us-syria-meeting-alawites-idUSBRE92N0EI20130324>
- Landis, Joshua M., (2003). Islamic Education in Syria: Undoing Secularism. Watson Institute for International Studies, Brown University. https://www.academia.edu/330976/Islamic_Education_In_Syria_Undoing_Secularism
- Lund, Aron. (2013). Gangs of Latakia: The Militiafication of the Assad Regime. Syria Comment, 23 Temmuz. <http://www.joshualandis.com/blog/the-militiafication-of-the-assad-regime/>
- Lund, Aron. (2015). Who are the Pro-Assad Militias?. Diwan, 2 Mart. <http://carnegie-mec.org/diwan/59215>
- Mashi, Marah. (2012a). Aref Dalila: Negotiation is Forbidden, Al Akhbar English. 11 Ekim. <http://english.al-akhbar.com/node/12928>
- Mashi, Marah. (2012b). Latakia: Waiting for the Next Battle. Al Akhbar English. 21 Ağustos. <http://english.al-akhbar.com/content/latakia-waiting-next-battle>.
- Mashi, Marah. (2013). Syria: Latakia Fears 'Chaos of Arms'. Al Akhbar English, 7 Mart. <http://english.al-akhbar.com/content/syria-latakia-fears-chaos-arms>
- MEMRI. (2014). Syrian 'Alawis Slam Assad Regime For Its Treatment Of 'Alawi Sect. MEMRI Special Dispatch, 5702. <https://www.memri.org/reports/syrian-alawis-slam-assad-regime-its-treatment-alawi-sect>
- MEMRI. (2016). The Free Alawite Movement - First Signs Of Armed Alawite Resistance To The Assad Regime. MEMRI Special Dispatch no.6587. <https://www.memri.org/reports/free-alawite-movement-first-signs-armed-alawite-resistance-assad-regime>
- Mercan, Muhammed Hüseyin. (2012). Suriye, Rejim ve Dış Politika. İstanbul: Açılım.
- Mervin, Sabrina. (2013). Syria's Alawites, Le Monde Diplomatique. <http://mondediplo.com/2013/01/03alawites>
- Middle East Eye. (25.09.2015) Who are the pro-Assad militias in Syria?. <http://www.middleeasteye.net/news/who-are-pro-assad-militias-syria-2030619965>
- Minahan, James. (2012). Encyclopedia of Stateless Nations: Ethnic and National Groups Around the World. ABC-CLIO, 79-84.
- Mohammad D. (2012a). The Formation of Alawite Militias in the Kassab region. Syria Comment. 5 Eylül. <http://www.joshualandis.com/blog/the-formation-of-alawite-militias-in-the-kassab-region-by-mohammad-d/>

- Mohammad D. (2012b.) The Original Shabiha. Syria Comment, 17 Ağustos. <http://www.joshualandis.com/blog/the-original-shabiha-by-mohammad-d/>
- Mohammad D. (2014). Who was Hilal al-Assad?. Syria Comment. <http://www.joshualandis.com/blog/hilal-al-assad-mohammad-d/>
- Moosa, Matti.(1987). Extremist Shiites: The Ghulat Sects. Syracuse: Syracuse University Press.
- Mostafa, Hazem. (2017). Do Alawis want to fully become Shia Offshoot?, Syria Untold. <http://www.syriauntold.com/en/2017/03/do-alawis-want-to-become-shia/>
- Mozes, N. (2012). Pro- And Anti-Assad Camps Share Concerns Over Syria's Possible Disintegration Into Separate Sectarian, Ethnic Entities. MEMRI Inquiry & Analysis Series, 887. <https://www.memri.org/reports/pro-and-anti-assad-camps-share-concerns-over-syrias-possible-disintegration-separate>
- Nakkash, Aziz. (2013). The Alawite Dilemma in Homs. Friedrich Ebert Stiftung. <https://library.fes.de/pdf-files/iez/09825.pdf>
- Orton, Kyle. (2014). The Sahel Front. The Syrian Intifada, 28 Mart. <https://kyleorton1991.wordpress.com/2014/03/28/the-sahel-front/#more-185>
- Oweis, Khaled Yacoub. (2012). Syrian actress treads new stage in Syrian protests. Reuters, 5 Ocak 2012, <https://www.reuters.com/article/us-syria-actress-idUSTRE8040WQ20120105>
- Oweis, Khaled Yacoub. (2013a). Fearing stark future, Syrian Alawites meet in Cairo. Reuters, 23 Mart. <http://in.reuters.com/article/syria-crisis-alawites-idINDEE92M00D20130323>
- Oweis, Khaled Yacoub. (2013b). Syrian rebels push into Assad's Alawite mountain stronghold. Reuters, 6 Ağustos. <http://www.reuters.com/article/us-syria-crisis-mountain-idUSBRE97410820130805>
- Qutrib, Hussain Ibrahim. (2016). Useful Syria'and Demographic Changes in Syria. King Faisal Center for Research and Islamic Studies, <http://kfcris.com/pdf/5e43a7813784133606d70cc8b52d433b5909a9623e8c2.pdf>
- Reuters. (2015). Syria's Nusra Front leader urges wider attacks on Assad's Alawite areas to avenge Russian bombing. The Telegraph. 13 Ekim. <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/islamic-state/11927760/Syrias-Nusra-Front-leader-urges-wider-attacks-on-Assads-Alawite-areas-to-avenge-Russian-bombing.html>
- Rosen, Nir. (2011). Assad's Alawites: The guardians of the throne. Aljazeera English. <http://www.aljazeera.com/indepth/features/2011/10/20111010122434671982.html>
- Rosen, Nir. (2012). Among the Alawites. London Review of Books, 34 (18). <https://www.lrb.co.uk/v34/n18/nir-rosen/among-the-alawites>
- Salameh, Franck. (2013). The Alawites, Ethnic Cleansing, and Syria's Future. The National Interest, <http://nationalinterest.org/print/commentary/the-alawites-ethnic-cleansing-syrias-future-9149>
- Salık, Nuri. (2016). Modern Suriye'de Toplum ve Siyaset: 1946-2000. M.Akif Okur ve N. Salık (ed.). Bağımsızlık Arap Baharı'na Suriye: İç ve Dış Politika içinde (ss.31-66). Ankara:Nobel.
- Sherlock, Ruth. (2012). Syria: Bashar al-Assad relative wounded in family hometown. The Telegraph, 3 Ekim. <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/syria/9584158/Syria-Bashar-al-Assad-relative-wounded-in-family-hometown.html>
- Sherlock, Ruth. (2015). In Syria's war, Alawites pay heavy price for loyalty to Bashar al-Assad. The Telegraph, 7 Nisan. <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/syria/11518232/In-Syrias-war-Alawites-pay-heavy-price-for-loyalty-to-Bashar-al-Assad.html>
- Sily, Liz. (2012). Tensions among Alawites pose new challenge for Assad. The Washington Post, 18 Ekim. https://www.washingtonpost.com/world/middle_east/tensions-among-alawites-pose-new-challenge-for-assad/2012/10/17/e5e51af6-1881-11e2-a346-f24efc680b8d_story.html
- Spencer, Richard. (2016). Leaders of Syrian Alawite sect threaten to abandon Bashar al-Assad, The Telegraph, 3 Nisan 2016, <http://www.telegraph.co.uk/news/2016/04/02/leaders-of-syrian-alawite-sect-threaten-to-abandon-bashar-al-ass/>.
- Spencer, Robert. (2012). Syrian protesters: "Christians to Beirut, Alawites to the coffin". Jihad Watch, 11 Mayıs. <https://www.jihadwatch.org/2012/05/syrian-protesters-christians-to-beirut-alawites-to-the-coffin>

- Sputnik International. (2016). Alawite Clergy Slams BBC Claim That Sect is 'Distancing Itself From Assad. Sputnik International, 4 Nisan. <https://sputniknews.com/middleeast/201604061037597682-alawite-leader-response-bbc-claims/>
- Stratfor. (2015) Tartus, The Mother of Martyrs. Stratfor. <https://www.stratfor.com/analysis/tartus-mother-martyrs>
- Syrian Observer. (2015). Udai Rajab Dies in Regime Custody. The Syrian Observer. 24 Haziran. http://syrianobserver.com/EN/News/29399/Udai_Rajab_Dies_Regime_Custody
- Tabler, Andrew. (2013). Significant Regime Defection in Syria. The Washington Institute for Near East Policy, Policy Analysis, 5 Eylül. <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/significant-regime-defection-in-syria>
- Terdiman, M. (2016). Alawi Sect Showing Signs Of Opposition To Assad Regime. MEMRI Inquiry and Analysis Series, no.1225. <https://www.memri.org/reports/alawi-sect-showing-signs-opposition-assad-regime>
- Voltairenet. (2015). Qatar calls for the genocide of Alawites. Voltairenet.org. 16 Mayıs. <http://www.voltairenet.org/article187682.html>.
- Wyatt, Caroline. (2016). Syrian Alawites distance themselves from Assad. BBC News, 3 Nisan. <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-35941679>
- Zaman Alwasl. (11.07.2014). More details about National Defense militia in Damascus. Zaman Alwasl. <https://en.zamanalwsl.net/news/article/5748/>